

NA BANIJU U NOVE POBJEDE

Povratak na Baniju odmah je aktuelizovao pitanje popune 7. kao i 8. banijske brigade, odnosno 7. banijske divizije. U vrijeme odsustva 7. brigade sa Banije, od 25. januara do 1. septembra 1943. godine — ukupno 219 dana, na Baniji je 1. maja 1943. godine od bataljona Banijskog NOP odreda u s. Komogovini formirana 4. banijska brigada. Ona je, kasnije, preimenovana u 1. brigadu Unske operativne grupe (UOG), od četiri bataljona, jačine oko 1.000 boraca.

Samo dva mjeseca kasnije, 30. juna, formirana je na Baniji i 5. banijska brigada (nazvana 2. brigada UOG). U takvoj situaciji bilo je neophodno da se 7. i 8. banijska brigada što prije popune. Opštom mobilizacijom i dobrovoljcima, kojih je još uvijek bilo na ratnoj Baniji, i taj problem je ubrzo riješen.

Iz rejonu Bešlinac—Bujevac, nakon prve popune po prelasku rijeke Une, 7. banijska brigada se, u očekivanju prelaska iz Bosanske krajine preko rijeke Une 8. brigade i štaba 7. banijske divizije, prebacila u rejon s. Draškovac, s. Segestin, s. Lotine, radi odmora ti radi obezbjeđenja napada na ustaško uporište u s. Zrinju. Naime, štab 1. hrvatskog korpusa je odlučio da se, radi obezbjeđenja prelaska glavnine 7. banijske divizije iz Bosanske krajine na Baniju, na sektoru kotara Dvor na Uni okupi 1. banijska brigada i 2. i 4. bataljon 2. banijske brigade UOG, s tim da ove snage,

uz sadejstvo 7. banijske brigade, istovremeno likvidiraju ustaško uporište u Zrinju.²⁷⁹

— U aprilu 1941. godine u Zrinju se javlja od ranije tajno organizovani ustaški tabor, sa trgovcem Franjom Jakovcem na čelu, pretvarajući selo u najjače ustaško uporište na području Dvora na Uni. Ustaše iz Zrinja su vršile brojna zlodjela nad stanovništvom susjednih sela: Rogulje, Dabići, Vukelići, Lotine, Šegeštin, Oraovica, Zrinjska Draga, Šamafrički Brdani, Grabovica, Švrakarica, Gorička, Lovča i druga. Stizale su zrinjske ustaše na gotovo sva ustaška mučilišta naroda na Baniji — prilikom klanja na Banskom Grabovcu, u Glinskoj crkvi, Bajića Jamama kod Dubice, u Dvoru na Uni, kao i u susjednoj Bosanskoj krajini i drugdje.

Nakon oslobođenja oko 80 posto područja kotara Dvora u jesen 1941. godine, Zrinj, pretvoren u tvrdi ustaški logor Skoro u sredini slobodne teritorije Banije, uspio se održati i poslije više organiziranih napada. Ostao je Zrinj prijeteći narodu okolnih sela i partizanskim jedinicama Banije. Uz to, i neprijatelj je u svakoj ofanzivi koristio Zrinj kao svoj oslonac ispod grebena Zrinjske gore (Šamarice) za napad na slobodno područje Banije.

Branili su ga uglavnom mjesne ustaše kojih je u proljeće 1943. godine bilo upisano 143 u spisak s potpisima. Ovaj spisak je upućen poglavniku NDH da im prizna status ustaške vojnice i pošalje platu sa zaostacima.²⁸⁰

Zrinj je, prema obavještajnim podacima, branilo oko 180 ustaša i žandara, naoružanih teškim mitraljezom na Zrinjskoj kuli, 2 puškomitraljeza i puškama, sa dovoljno municije i ručnih bombi.

U Pounju, na oko 13 km do s. Divuše, neprijatelj je raspolagao sljedećim snagama: Dvor na Uni oko 600 voj-

279 Selo Zrinj, predratni opštinski centar sa drvenom kulom grofova Baboniča i Zrinjskih na brdu usred sela, smješteno je na južnim padinama grebena Zrinjske gore (Šamarice) na oko 13 km od Divuše u Pounju. Prodorom Turajka u ove krajeve u 16. stoljeću selo je opustjelo kroz narednih 120 godina. U 17. stoljeću ponovo je naseljeno katoličkim življem iz centralne Bosne, pa se vjeruje da su to bili Bunjevci koji nisu uspjeli da se sa glavinom Bunjevaca odsele u Bačku, već su se rasuli na širem prostoru Bosne i Hrvatske.

280 Arhiv IRPH, Zagreb — Fond Ministarstva unutrašnjih poslova NDH, neregistrovan; članak Mile Joka, »Zrinj se takmičio zvjerstvima«, Vojni glasnik — glasilo IV korpusa NOVJ, broj 6—7 za IX—X mjesec 1943. godine (Muzej NOR-a Hrvatske, Zagreb).

nika; s. Sruga, s. Unčani, s. Golubovac mjesne ustaše; Divuša oko 120 ustaša i domobrana; is. Kozibrod i s. Kuljanji mjesne ustaše; Volinja — jedna satnija domobrana za obezbjeđenje željezničke stanice i vojnog skladišta na Rovinama; Kostajnica oko 2500 vojnika sa njemačkom četom tenkova. Osim navedenih snaga, u Sunji, Sisku i Petrinji se nalazilo preko 5000 neprijateljskih vojnika koji su mogli biti relativno brzo upotrijebljeni za intervenciju u pravcu Zrinja.

Zapovijest za napad na Zrinj izdao je štab Unske operativne grupe, 9. septembra 1943. godine, kada je napad i izveden.²⁸¹

Zadaci jedinicama za napad na Zrinj, prema zapovijesti štaba UOG, bili su:

— 1. (brigada Unske operativne grupe, dva bataljona, napada Zrinj, a jedan bataljon drži u rezervi;

— 7. /banijska brigada osigurava pravce Kostajnica—Zrinj i Divuša—Zrinj, posjedajuoi jednim bataljonom — s. Šegestin—s. Lotine. Jedan bataljon ostaje u rezervi kod štaba brigade u selu Šegestinu;

— 2. bataljon 2. brigade Unsko-operativne grupe u opštoj rezervi štaba UOG, koji se nalazi u s. Samarički Brđani. Sanitet u s. Gragovici;

— 4. bataljon 2. brigade Unske operativne grupe osigurava pravac Dvor—Javoranj—Zrinj posjedanjem položaja na brdu Palanka (k. 282).

Raspored 7. banijske brigade bio je: 1. bataljon <u s. Lotine i prema Kostajnici; 2. na brdu Jurakovac i prema Unčanima i Divuši, a 3. u rezervi kod štaba brigade na pri-

281 Zbornik V/9, str. 85. U zapovijesti štaba UOG, između ostalog, piše:

»Snage Unske operativne grupe, uz sadejstvo snaga VII brigade, izvršiće dne 9. o. m. napad na ustaško uporište Zrinj, sa zadatkom da naoružane bandite iz tog mjesta utamane i unište. Sve objekte u Zrinju koji bi mogli služiti neprijatelju da se ponovno naseli — uništiti.

Zrinj je najikrvavije razbojničko gnijezdo na Baniji...«

jevoju Brezine, između s. Šegestin i Lotine i kod seoske crkve u Šegestinu.

Napad na Zrinj počeo je 9. septembra u 17 časova, da bi posljednji »ustaški otpor bio slomljen oko 22 sata. Neprijatelj je definitivno likvidiran tokom 10. septembra.²⁸²

Za čitavo vrijeme napada na Zrinj, na položajima 7. banijske brigade i 4. bataljona 2. banijske brigade Unsko-[^]operativne grupe, bilo je sve mirno. Neprijatelj iz Dvora na Uni i Pounja, iz Kostajnice i od Siska nije intervenisao. Na položajima u rejonu Segestina brigada je popunjena sa novih oko 50 boraca s područja opštine Divuša (u ratu nazivane opština Bukovlje). Pored onih koje je mobilisala Komanda mjesta za Dvor na Uni, neki sa ovoga područja javili su se i dobrovoljno.

Jedan dio boraca i rukovodilaca brigade prisustvovao je političkom zboru kada je preživjelim Zrinjanima, na Brezinama kod Segestina, govoreno o ciljevima narodno-oslobodilačke borbe, o koje su se oni i njihovi ljudi ogrješili ii zbog toga moraju biti protjerani na još neoslobodenu teritoriju. Objašnjeno im je da u Zrinju više ne mogu ostati niti se smiju vratiti, jer se više neće dozvoliti da neprijatelj posjedne Zrinj ii odatle ometa našu borbu za slobodu. Iz Zrinja je, prema slobodnoj procjeni, protjerano preko 360 ljudi, žena i djece.

Političkim zborom na Brezinama kraj Segestina akcija na Zrinj je bila završena za 7. banijsku brigadu. Sa druge strane, tokom 8. i 9. septembra preko rijeke Une na Baniju je prešla 8. banijska brigada i štab 7. banijske divizije, pa je 7. brigada mogla da krene u dubinu slobodne teritorije Banije, na sektor kotareva Kostajnica—Petrinja.

SEDMA POSTAJE 1. UDARNA BRIGADA 7. BANIJSKE DIVIZIJE

Okončavanjem akcije oko Zrinja moglo se pristupiti i reorganizovanju banijskih jedinica. Reorganizacijom od 14. do 16. septembra 1943. godine 7. banijska brigada je prei-

282 Zbornik V/19, str. 160; Dragan Studen, Zbornik »Sedma banijska divizija«, str. 534.

menovana u 1. udarnu brigadu 7. banijske divizije,²⁸³ a 8. banijska brigada postala je 2. udarna brigada 7. banijske udarne divizije.

Banijske brigade Unske operativne grupe ušle su takođe u sastav 7. banijske divizije, i to: 1. banijska brigada UOG kao 3. brigada, a 2. banijska brigada UOG-a kao 4. brigada 7. banijske divizije. Stab Unske operativne grupe je rasformiran, a prištapske jedinice su priključene prištapskim dijelovima 7. banijske divizije.

283 Naziv 1. udarna brigada 7. banijske divizije adekvatan je nazivu 7. banijska brigada — odnosno naslovu monografije. Priloženim izvodom iz originala naredbe br. 20 štabu I korpusa NOV Hrvatske za 11. septembar 1943. ustanovljeni su novi nazivi brigada 7. banijske divizije.

II

Rasformiranje Unske o. grupe:

Po naredenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske rasformirana je dosadašnja Unska operativna grupa i, sa svima svojim jedinicama, ulazi u sastav VII divizije I korpusa NOVH.

Ovo se ima učiniti ...

III

Novi nazivi brigada VII divizije:

U vezi sa ulaskom Unske operativne grupe u sastav VII divizije NOVH nazivi brigada bit će sledeći:

- VII brigada VII divizije nosiće naziv I brigada VII divizije I korpusa NOVH;
- VIII brigada VII divizije nosiće naziv II brigada VII divizije I korpusa NOVH;
- I brigada Unske operativne grupe nosiće naziv III brigada VII divizije I korpusa NOVH;
- II brigada Unske operativne grupe nosiće naziv IV brigada VII divizije I korpusa NOVH.

V

Formiranje Hrvatskog bataljona Banije i postavljenja:

Pošto su izdvojeni borci Hrvati iz jedinica Unske operativne grupe i Banijskog odreda, to se od ovih boraca formira I hrvatski bataljon Banije.

Bataljon potpada pod komandu Banijskog odreda u svakom pogledu.

Za komandanta I hrvatskog bataljona Banije postavlja se major Vladimir Bakarić, a za komesara Joso Kovačević.

Za zamjenika komandanta I hrvatskog bataljona Banije postavlja se Stevo Vujić, a za zamjenika komesara Janko Borić.

Ova naredba stupa na snagu odmah.

Pored navedene reorganizacije postojećih banijskih partizanskih jedinica, na Baniji je, tih i narednih dana, izvršena opšta mobilizacija. Za popunu divizije i NOP odreda Banije mobilisani su svi ljudi koja su »mogli« da nose pušku.

Nakon ovog prvog talasa mobilizacije, 7. banijska brigada »Vasilj Gaćeša«, sada 1. banijska brigada, imala je na dan 29. oktobra 1943. godine u svom sastavu 818 boraca i rukovodilaca, među kojima i 58 žena.

Od naoružanja brigada je imala: 216 pušaka, 20 automata, 31 puškomitraljez, 3 laka mitraljeza »Šarac«, 8 mitraljeza, 4 laka minobacača 50 mm, 3 minobacača 81 mm, 1 protivtenkovsku pušku, 1 protivtenkovski top 47 mm, kao i 77 konja.²⁸⁴

Socijalni sastav brigade bio je: 28 radnika, 681 seljak i 109 ostalih zanimanja. Bilo je: 118 članova KPJ, 98 kandidata za članove KPJ i oko 250 članova SKOJ-a.²⁸⁵

Novi borci lako su se uočavali u sastavu brigade. Bili su to ili pretežno mladići ili znatno stariji ljudi, koji, po redovnim vojnim propisima svih država, ne bi bili vojni obveznici. Takav nesklad popune, uz iskusne i prekaljene borce, tražio je mnogo napora da bi se brigada što prije i borbeno osposobila za nove akcije. To je postignuto relativno brzo zahvaljujući odlučnosti i angažovanju čitavog sastava.

Dio iskusnih starješina upućen je u banijske brigade koje su iz Unsko-operativne grupe ušle u sastav divizije, a jedan broj je otišao na razne kurseve i više se nije vraćao u matičnu jedinicu. Inače, raspored starješina tokom oktobra 1943. godine u štabu brigade i komandama bataljona bio je:

— štab brigade: komandant Dimitrije Vojvodić Zeko, komesar Uroš Krunić, zamjenik komandanta Vojko Hohšteter, zamjenik komesara Pero Lalović, načelnik štaba Josip Kuštrin, omladinski rukovodilac Zdravko Kolar; šef kancelarije Svetozar Ostojić, intendant brigade Mirko Traparić, referent saniteta Ivo Brodarac. Politodjel su sa-

284 Arhiv VII, kut. 412C, reg. br. 9/8 i kut. 1616, reg. br. 9/3.

285 Isto, kut. 812, reg. br. 1/6.

činjavail: rukovodilac Savo Vukčević i član Kaja Garifović-Lalović.

— 1. bataljon: komandant Dragan Šoljić, komesar Milan Knežević, zamjenik komesara Blažo Marković;

— 2. bataljon: komandant Jovo Čakalo; komesar Slavko Borojević; zamjenik komandanta Gligo Bunčić; zamjenik komesara Zora Zebić; intendant Gligo Vranešević;

— 3. bataljon: (komandant Branko Babić; komesar Ilija Vukadinović; zamjenik (komandanta Nikola Joka; zamjenik komesara Milutin Omazić ((zatim Ljubomir Kljajić); intendant Mojsije Borojević.²⁸⁶

Cjelokupnom partijskom organizacijom brigade rukovodio je brigadni komitet KPJ. Sekretar komiteta je istovremeno zamjenik komesara brigade. Članovi komiteta (5—7 članova) su najčešće bili zamjenici komesara bataljona ili neki drugi »izrasliji« članovi KPJ.

Organizaciona struktura KPJ po jedinicama brigade načelno je bila: u bataljonima, partijskom organizacijom je rukovodio bataljonski biro KPJ sastava 3—5 članova. Sekretar bataljonskog biroa KPJ bio je zamjenik komesara bataljona. Pri komandi (štabu) bataljona djelovala je ćelija KPJ sastavljena od članova štaba bataljona i dijelova pri štabu bataljona.

U četama, kao i u samostalnim vodovima u kojima je bilo više od tri člana KPJ, djelovala je ćelija KPJ čiji je sekretar bio zamjenik komesara čete, odnosno politički delegat voda u samostalnim vodovima.

Štab brigade formirao je zasebnu ćeliju KPJ. U jedinicama pri štabu brigade ranga čete ili samostalnog voda takođe su bile ćelije KPJ.

Intendantura brigade imala je zasebnu ćeliju KPJ čiji je sekretar bio jedan od »izraslijih« članova KPJ, dok tokom 1944. godine nisu uvedeni politički komesari intendantura ikoji su, ujedno, bili i sekretari ćelije KPJ.

Ćelije KPJ, bataljonski biroi KPJ i brigadni komitet KPJ, na svojim sastancima razmatrali su sva pitanja iz života, rada i, posebno, borbe svojih jedinica. Pored redovnih, održavani su i teoretski sastanci za idejno-političko uzdizanje članstva.

286 Svaka netaonost u ovom pregledu je slučajna i nenamjerna.

Na tim političko-teoretskim sastancima kolektivno su proučavani razni marksistički materijali, od istorije KP do djela klasika marksizma-lenjinizma sa kojima se raspolagalo. Pojedini materijali davani su članovima na proučavanje i između sastanaka, a zatim su organizovane diskusije na sastancima.

Sistem organizovanja Saveza komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ-a) u jedinicama bio je istovjetan sa organizovanjem KPJ. U bataljonima i brigadi bili su posebni sekretari SKOJ-a, ili su tu dužnost vršili i pojedini izrasliji delegati nekog voda iz čete.

Organizacija SKOJ-a, kao politička organizacija, djelovala je samostalno, ali pod opštim rukovodstvom KPJ. Opšte rukovođenje KPJ sa SKOJ-em provođeno je tako što su sekretari četnih aktiva, omladinski sekretari bataljona i omladinski rukovodilac u brigadi bili gotovo redovno uključivani u odgovarajuća rukovodstva KPJ, a na sastancima su zaduživani za sektor rada sa SKOJ-em, odnosno omladinom u njihovoj jedinici.

Političkim radom u jedinicama rukovodili su politički komesari, koji su u komandovanju bili ravni odgovarajućim komandirima, odnosno komandantima.

Težište političkog rada u jedinicama 7. (1) banijske brigade poslije vraćanja na Baniju bilo je usmjereno na to da se borcima, a istovremeno i narodu Banije, objasni značaj prijeđenog borbenog puta i smisao velikih žrtava u tim borbama zatim na razbijanju četničko-ustaške i okupatorske propagande o iluzornosti daljeg vođenja borbe, popularisanju uspjeha narodnooslobodilačkog pokreta na Baniji, u Hrvatskoj i Jugoslaviji, itd.

Na političkom i kulturno-prosvjetnom planu, pored političkih komesara, partijske i skojevske organizacije, veliku ulogu su imali kulturno-prosvjetni odbori. Ovi su osnivani u samostalnim vodovima, četama, bataljonima i u brigadi kao cjelini.

Kulturno-prosvjetni odbori organizovali su pisanje članka za bataljonske, brigadne, divizijske i korpusne, kao i druge ratne listove, za džepne novine i dr. Oni su osnivali i uvježbavali pjevačke horove, formirali diletantske grupe koje su pripremale razine komade i skečeve za opšte poli-

tičke zborove, tzv. mitinge. Osnivali su ih vodili tečajevi za nepismene, zatim su se (brinuli o opštoj higijeni boraca i slično.

Od vrlo velike izdavačke djelatnosti iz rata sačuvan je mali broj primjeraka. No, treba znati da je svaka četa, petnaestodnevno ili mjesečno, obavezno izdavala svoje džepne novine.

Slično je bilo i sa bataljonskim novinama i brigadnim listovima. Međutim, sada nam tu aktivnost samo djelomično ilustruje Bibliografija ratne štampe, po njoj se i zna za pojedine primjerke novina i listova i iz 1. banijske brigade 7. banijske divizije.

DEJSTVA BRIGADE POSLIJE POPUNE

Kapitulacijom Italije, 8. septembra 1943. godine, stvorena je nova vojnopolitička situacija uopšte u Jugoslaviji, a posebno u Hrvatskoj. Njemačke, ustaške i četničke snage su preduzimale mjere i pokrete kako bi preuzele italijanske garnizone u Lici, Dalmaciji i drugim područjima, odnosno da bi se dokopale oružja i municije bivših italijanskih jedinica u čitavoj italijanskoj okupacionoj zoni, posebno duž Jadranskog mora.

Istovremeno, sve snage NOV i POJ, a posebno one u bivšoj talijanskoj okupacionoj zoni, nastojale su da razoružaju što više talijanskih jedinica. U vezi s tim, 7. banijska «divizija dobija od Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, posredstvom štaba 1. hrvatskog korpusa, zadatak da ispolji što je moguće veću aktivnost na komunikacijama u dolini rijeka Une, Save i Kupe.

Tako u zapovijesti štaba 7. banijske divizije od 16. septembra 1943. godine, između ostalog, stoji:

»Štab I korpusa naređuje da sa svoje tri brigade d Partizanskim odredom Banije preduzmemo odmah što jaču aktivnost na pruži Sisak—Sunja—Kostajnica u cilju olakšavanja teške situacije naših jedinica u Dalmaciji kod Splita i Zadra ...«²⁸⁷

Kako je, međutim, na sektoru kotara Dvora na Uni bio tek u formiranja! novi 2. bataljon »Miloš Čavić« Banijskog odreda, a neprijatelj je u Dvoru na Uni i u Pounju do Kostajnice imao relativno jake snage, to je 1. (7) banijska (brigada »Vasilj Gaćeša« dobila zadatak da do daljeg obezbijedi navedenu slobodnu teritoriju.

U tom cilju 1. bataljon brigade je upućen na sektor Dvora na Uni koji je, noću 15/16. septembra, obišao, kao i nekoliko sela opštine Divuše (Bukovlje). Tom prilikom bataljon je sa organima Komande mjesta Dvora na Uni i organima opštine Divuše vršio i mobilizaciju ljudi sposobnih za jedinice. Tako je mobilisano preko 220 boraca, među kojima su bili i mnogi dobrovoljci iz s. Pounja, koji se u tim selima, zbog neprijatelja, više nisu mogli zadržavati.²⁸⁸

Istovremeno, 2. bataljon sa štabom brigade bazirao je u s. Borojevići, a 3. bataljon u s. Umetići, spremni da zatvore pravac Kostajnica—Mečenčani i dalje, u pravcu slobodne teritorije Banije. U to vrijeme su otpočele pripreme i za formiranje još jednog, 4. bataljona, u sastavu brigade.

U navedenom rasporedu brigadu je zatekla zapovijest štaba 7. banijske divizije od 16. septembra 1943. godine za opšti napad na komunikacije između Sunje, Kostajnice i Dvora na Uni.²⁸⁹

U stvari, zapovijest je stigla samo nešto prije nego je čitava brigada izvršila pokret na sektor kotara Dvora na Uni. Zbog toga su odmah počele pripreme jedinica za napad na Koštajnički Majur, kako je to i bilo naredeno u navedenoj zapovijesti divizije. To je bilo neophodno jer je istovremeno 2. brigada 7. divizije izvodila napad na željezničku prugu Kostajnica—Sunja, a 3. brigada na željezničku stanicu Hrastovac, sa rušenjem željezničke pruge izme-

288 Novomobilisani i dobrovoljci odmah su raspoređivani u jedinice brigade, pa je teško utvrditi baš tačan broj.

289 Zbornik V/19, str. 238. U zapovijesti divizije, zadatak 1 (7) banijske brigade bio je:
»1) — Prva (7) brigada VII divizije: preduzeti će napad na neprijateljske transporte na sektoru Kostajnica—Dvor. U slučaju da ne postoje za to uslovi, ona će težište svog rada prenijeti na sektor Kostajnica—Sunja, ostavljajući manje snage u dolini Une za uznemiravanje neprijatelja ...«

đu te stanice i Sunje. I 4. brigada je sa 1. bataljonom Banijskog odreda napadala na komunikaciji Petrinja—Glina.

Štab 1. (7) banijake brigade je iza napad na Koštajnički Majur izdao, usljed kratkoće vremena, usmenu zapovijest, i to da direktno napada Kostajnički Majur 3. bataljon, podržan sa 2 protivtenkovska (protivkolska) i 1 brdskim topom.

Za to vrijeme 2. bataljon, u sadejstvu sa 3. bataljonom Banijskog odreda, obezbjeđuje napad liz pravca Kostajnice na liniji s. Panjani—Majiursko groblje (3. bataljon Banijskog odreda u selu Panjani, a 2. bataljon brigade na Majurskom groblju). Početak napada određen je za 23 časa 17. septembra.

U prvom naletu neprijatelj je bio iznenađen. Međutim, brzo se snašao i nastavio da uporno brani tvrdo zidane zgrade u selu i na željezničkoj stanici. Prvim jurišem su osvojena spoljna utvrđenja i fortifikacijski objekti, pa je, u daljem napadu, udar usmjeren u pravcu centra sela gdje se neprijatelj skoncentrisao u tvrdo zidanoj seoskoj zgradi.

Oko zgrade u centru sela borba je vođena puna četiri časa. Čete su više puta prilazile zgradi, ali ih je neprijatelj dočekivao bombama (pojedinačnim i u svežnjevima). Privučen je i protivtenkovski top, ali ni to nije pomoglo, jer se raspolagalo sa isvega tri pancirne granate trenutnog dejstva, pa je neprijatelj uspio da se održi sve dok, oko 3 časa, nije stiglo naređenje za povlačenje.

Kroz čitavo vrijeme napada, neprijatelj je iz Kostajnice gađao artiljerijom položaje brigade, a u jutro je jedna njegova kolona krenula iz Kostajnice u pomoć dijelovima u selu. Međutim, naišla je na naša osiguranja pa se uz gubitke oko 20 mrtvih i više ranjenih, morala povući nazad u Kostajnicu.

Naši gubici bili su: 1 mrtav i 6 ranjenih, među kojima i zamjenik komesara 1. čete 3. bataljona, Milan Šesto.²⁹⁰ Neprijatelj ovog puta nije intervenisao u pravcu slobodne teritorije, a brigada se narednih dana prebacila na liniju Karlovac—Ogulin, gdje je učestvovala u sastavu divizije.

290 Zbornik V/19, str. 540; str. 58.

U SKLOPU DEJSTAVA 1. HRVATSKOG KORPUSA
NA LINIJI KARLOVAC—OGULIN

Ujutro 22. septembra štab 1. (7) banijske brigade primio je depešu od štaba 1. hrvatskog korpusa u kojoj se naređuje hitna koncentracija tri brigade 7. banijske divizije na prostoriji Topusko—s. Poniikvari—s. Vorkapić na istočnim padinama Petrove gore. Četvrta banijska brigada i Banijski odred dobili su zadatak da nastave sa napadima na komunikacije oko Banije.

Odmah poslije dolaska u određeni rejon koncentracije, štab divizije imao je da ode u štab korpusa — radi prijema daljeg zadatka.²⁹¹

Štab 1. banijske brigade »Vasilj Gaćeša« primio je 22. septembra 'telefonom naređenje divizije da odmah odmaršuje (u s. Crni Potok na Kordunu, istočne padine Petrove gore.

Na marš se krenulo ujutro 23. septembra pravcem: s. Borojevići—s. Patuša—s. Drenovac—s. Hajtić—s. Šapova—Kamenski most na rijeci Glini. Po lijepom vremenu brigada je od 6 časova ujutro do 23 časa, uz manje zastanke, prešla čak oko 70 km. Prenočila je i naredni dan predanila u rejonu s. Crni Potok—s. Katinovac.

Da bi stigla što odmornija u novi rejon koncentracije, Slunj—s. Perjasica, organizovano je prevoženje brigade kamionima Glavnog štaba Hrvatske (GŠH) na relaciji: s. Gajakovac (blizu Velike Kladuše)—Cetingrad—Slunj—s. Perjasica, koje je izvršeno tokom 25. i 26. septembra. Bilo je to prvo ratno prevoženje brigade.

Iz zapovijesti štaba korpusa od 25. septembra 1943. godine saznaje se zadatak 7. banijske divizije:

»VII divizija sastav: 1, 2, 3. (brigada, jedna brdska baterija i jedan prateći bataljon.

Zadatak: U prvoj fazi borbe izvršiti sa jednom brigadom aktivnu blokadu neprijateljske posade na želj. stanici Gornje Dubrave, sa jednom brigadom likvidirati neprijateljsku posadu /u Generalskom Stolu i sa jednom brigadom likvidirati neprijateljsku posadu u Zvečaju ...

291 Arhiv VII, kut. 812, reg. br. 22-1.

Poslije ovoga, krenuti sa dvije brigade i blokirati Karlovac i Dugu Resu na najbliže mogućoj liniji na pravcu komunikacija koje vode prema Ogulinu ...

U drugoj fazi borbe zadatak je divizije da i dalje vrši blokadu dodijeljenih uporišta, nastojeći da se na karlovačkom sektoru ne upušta u borbu koja bi mogla dovesti u pitanje izvršenje glavnog zadatka, tj. sprečiti neprijateljsko nadiranje od Karlovca prema Ogulinu.²⁹²

U rejonu Slunj—Perjasica, štab 7. banijske divizije izdao je potčinjenim brigadama zapovijest broj 124 u kojoj, između ostalog, o neprijatelju kaže:

»Gornje Dubrave: na željezničkoj stanici oko 450 ustaša i domobrana sa nešto žandara. Naoružanje nepoznato.

Generalski Stol: oko 300 ustaša. Naoružanje nepoznato.

Zvečaj: oko 60 ustaša i 50 domobrana. Naoružanje nepoznato.

Drga Resa: jedna satnija (četa) ustaša i jedna satnija domobrana. Naoružanje nepoznato.

Karlovac: 600—700 Nijemaca, dvije bojne, oko 300 domobrana i nepoznat broj žandara. Naoružanje nepoznato.«

A zatim, u dijelu zapovijesti gdje se iznose zadaci jedinica, za 1. (7) brigadu kaže:

»1. brigada, sastav: tri bataljona pješadije, 2 brdska topa i 1 protivkolski top.

Zadatak: Uvečer 27. o. m. izvršiće prelaz r. Mrežnice kod Rebića mlina, izbiti na željezničku prugu između Generalskog Stoila i G. Dubrava, istu detaljno porušiti, a u zoru 28. o. m. izvršiti napad na neprijateljsko uporište u Generalskom Stolu. Napad neka bude sa južne strane frontalni sa obuhvatom sa istočne i zapadne strane. Artiljeriju postaviti na prostorijsku s. Špehari (k. 225).

Održavati stalnu vezu sa 3. brigadom u s. G. Dubrave, i sa 2. brigadom u s. Erdeli (zaselak Šela).

Po likvidaciji ovog uporišta, brigada će, u sadejstvu sa 2. brigadom, produžiti nastupanje ka Dugoj Resi i Karlovcu rušeći usput temeljito željezničku prugu i cestu Ogulin—Karlovac ...²⁹³

Padom mraka 27/28. septembra brigada je krenula iz rejona sela Perjasica ka rijeci Mrežnici, teško savlađujući strmu obalu rijeke.²⁹⁴

292 Zbornik V/19, str. 473—476.

293 Zbornik NOR-a V/19, str. 521—526.

294 Rijeku Mrežnicu ispred naše brigade prešla je 3. brigada, a kod sela Jankovo Selište 2. brigada. Pozadi se kretao štab divizije.

Na čelu brigade kretao se 1. zatim 2. bataljon, artiljerija, pa 3. bataljon. Intendantura brigade je za cijelo vrijeme dejstava ostavljena u is. Sedlari. Poslije prevoženja skelom, ibataljoni su vrlo sporo odmicali uz još strmiju lijevu obalu kanjona Mrežnice.

Po ulasku u šumu jako se (naoblačilo, te je kolona »po jedan« vrlo teško savlađivala kamenjar do s. Donje Dubrave, odnosno do željezničke pruge. Prije naoblačenja i kiše, na prugu je izbio 1. bataljon sa grupom минера iz divizije i poružio je.

Naknadnim podacima o neprijatelju u Generalskom Stolu, saznalo se: to uporište brani oko 200 ustaša iz 30. ustaške bojne poznatih krvnika-koljača, zatim oko 70 domobrana i oko 50 naoružanih civila iz mjesta i okoline.

Raspored bataljona 1. brigade za napad na Generalski Stol bio je:

— 1. bataljon zaobilazi uporište i napada iz pravca sela Škrtici, zahvatajući sa sjevera željezničku prugu do ceste Zvečaj—Generalski Stol. Desno održava vezu sa 3. bataljonom. Aktivnim dejstvom vrši (upad na željezničku stanicu, odnosno sprječava povlačenje neprijatelja u pravcu Zvečaja;

— 2. bataljon napada neprijatelja sa istoka sa linije Radočaj brdo—k. 236, s tim da istovremeno bude spreman da prijede u gonjenje neprijatelja, čim 3. i 1. bataljon izvrše upad u uporište i prisile neprijatelja na povlačenje;

— 3. bataljon, uz podršku 2 brdska topa (i 2 minobacača, napada uporište sa juga i zapada. Prodorom na željezničku stanicu Generalski Stol, u sadejstvu sa 1. i 2. bataljonom, uništava razbijenu neprijateljsku posadu. Polazni i jurišni položaj na liniji: zaselak Slat—bezimeni vis—zaselak Tonkovići i do ceste s. Škrtić—Generalski Stol.

Početak napada naređen je u 6 časova 28. septembra, uz artiljerijsku i minobacačku pripremu u trajanju od 20 minuta.²⁹⁵

Dok su 1. i 2. bataljon stigli ina polazne položaje za napad na vrijeme, 3. bataljon, koji je određen za napad na težištu, zaspao je i, tek oko 5,30 časova, krenuo iz zaseoka

295 Zbornik V/19, dok. 255, 256 i V/20, dok. 11, 14, 18, 19, 25, 32, 42, 68, 107, 108, 141, 195, 196.

Zatezala. Ipak je uspio da trkom stigne na položaje na završetku artiljerijske pripreme. Odmah je otpočelo nastupanje sva tri bataljona ka neprijateljskom utvrđenom uporištu.

Borba je, međutim, vođena čitav dan do večera sa malim uspjehom. U sumrak neprijatelj je sredio odbranu u tvrdo građenim kamenim bunkerima, u crkvi i kućama oko željezničke stanice. Kiša je stalno padala, pa je i to posebno zamaralo borce.

Po padu mraka izvršene su izvjesne pripreme za upad noću u određene dijelove uporišta, a zatim predviđeno da se izvrši opšti juriš. Tako je 3. bataljon uputio 1. vod 1. čete da od zaseoka Slat pokuša da se probije duž pruge do željezničke stanice. Ostale jedinice bile su 'u pripravnosti da iskoriste uspjeh pomenutog voda. Vod je, međutim, zaustavljen preciznom vatrom neprijatelja sa ponovo posjednutih početnih položaja.

Noć je provedena u međusobnim sukobima neprijateljskih patrola koje su obezbjeđivale odbrambene položaje i naših patrola koje su upućene da izvide mogućnost upada u neprijateljsko uporište.

Ujutro 29. septembra, jedinice 1. (7) banijske brigade bile su ponovo pripremljene za inapad. U međuvremenu štab brigade je primio izvještaj da se jedna neprijateljska kolona sa 3 tenka, 2 oklopna automobila i 4 kamiona probila iz Duge Rese, spojila sa neprijateljskom posadom u Zvečaju i nastavila pokret u pravcu Generalskog Stola. Zato je dalji napad na Generalski Stol pred podne obustavljen, dok se ne razjasni situacija na pravcu Zvečaja. Pri tome je 1. bataljon orijentisan u pravcu Zvečaja, a 2. i 3. su prikupljeni da, u pogodnom momentu, izvrše juriš i upadnu u uporište. Radi toga se 2. bataljon prikupio na zapadnim padinama Radočaj brda, a 3. bataljon na bezimenom visu i u zaseoku Tonkovići.

Oko podne razišli su se oblaci i prestala kiša. Neprijateljsku kolonu od Zvečaja je oko 14 časova podržavalo i 5 njemačkih aviona »štuka«. Međutim, nespোরазumom u signalizaciji između neprijateljske posade uporišta i avijacije,

došlo je do bombardovanja centra uporišta, odnosno rejonu oko crkve.²⁹⁶

U međuvremenu je neprijateljska kolona od Zvečaja uspjela da se probije do Generalskog Stola. Tada je posada napustila uporište i povukla se zajedno sa ovim pojačanjem za Zvečaj d Dugu Resu. Odmah nakon toga 2. i 3. bataljon su upali u uporište Generalski Stol.

Prema dzjavama mještana dz Generalskog Stola, neprijatelj je imao oko 40 izbačenih iz stroja, među njima i izvjestan broj naoružanih mještana, koji su se isticali u odbrani uporišta. Gubici 1. (7) banijske brigade su 3 mrtva i 5 ranjenih.

U uporištu je zaplijenjeno: 5 pušaka sa oko 10.200 metaka za puške 7,9 mm i oko 95.000 metaka za italijanske puške i mitraljeze, zatim 30 ručnih bombi, 1 sanduk signalnih raketa, jedan sanduk mina za minobacač 81 mm, 10 mina za italijanski minobacač 37 mm, 6 poljskih kazana i nešto druge ratne opreme i odjeće. Pune kazane hrane prosuli su sanitetski organi, jer je postojala mogućnost da je hrana otrovana.

Već je bio pao mrak 29. septembra kada su bataljoni napustili rejon Generalskog Stola i prenoćili: 1. bataljon u zaseoku Selo, 2. bataljon u rejonu Bukovske šume, a 3. u rejonu sela Skrtić. Tu su dobili nužni odmor poslije napor-nih marševa i borbi koje su trajale dva dana i dvije noći.²⁹⁷

Osnovni nedostaci ovog napada bili su slabe veze i saradnja između bataljona, a i u tome što štab brigade nije odustajao od početne zamisli da 3. bataljon sam izvede juriš i likvidira posadu u uporištu. Zato su 1. i 2. bataljon ostali isuviše neaktivni, odnosno nisu i oni pokušali upad i tako preuzeli glavni dio zadatka. Ispoljila se i sva slabost borbe sa neprijateljskim tenkovima u toku njihovog nastu-panja iz Zvečaja ka Generalskom Stolu.

U međuvremenu 3. brigada je likvidirala neprijatelj-sku posadu u selu Gornja Dubrava i pristupila napadu na

296 Do nesporazuma je došlo zbog toga što je crvena raketa koju je komandant posade ispalio u pravcu zaseoka Tookovića pala u rejon seoske crkve. Tek kasnije avioni su mitraljirali polo-žaje naših bataljona ali bez većeg uspjeha.

297 Šteković Ljubica, »Napad na Generalski Stol«, Zbornik »Sedma banijska divizija«, str. 544.

Globornički most (viadukt) na pruži Karlovac—Ogulin, a 2. brigada je i dalje vršila blokadu neprijateljske posade u Zvečaju.

Poslije napada na Generalski Stol, 1. (7) banijska brigada je prešla u odbranu pravca Duga Resa—Generalski Stol—Donje Dubrave. Ona je, poslije kraćeg odmora 30. septembra i 1. oktobra, posjela nove položaje na liniji s. Kozalj Vrh—Dubrovčani, sa zadatkom da zatvori pravac Karlovac—Duga Resa—Generalski Stol—Ogulin. Sa ovih položaja imala je da bočno dejstvuje na komunikaciju Duga Resa—Zvečaj, povezujući se istovremeno sa 2. brigadom u rejonu Zvečaja.

Raspored bataljona na novim položajima ibio je: 1. bataljon u rejonu s. Belavići—Koštanje šuma; 2. bataljon u rejonu zapadno od Sv. Benedikta—s. Dvorjanci, a 3. bataljon u rejonu Koštanja šuma—s. Dubrovčani—s. Kozalj Vrh. Štab brigade bio je sjeverno od s. Grganića, rejon k. 238. U toku posjedanja novih položaja, dijelovi brigade su sa minerima divizije porušili do jutra 1. oktobra željezničku prugu Duga Resa—Zvečaj na šest mjesta.

Oko 14 časova 1. oktobra na položaje 1. i 3. bataljona kod s. Dvorišća i s. Gorice napala je kolona od oko 150 ustaša dz Duge Rese.

Borba je trajala do u sam mrak, kada se neprijatelj, sa 3 mrtva i više ranjenih, povukao u pravcu Duge Rese. Za to vrijeme 2. brigada je vršila pritisak na uporište u Zvečaju. Njen 1. bataljon je, u sadejstvu sa 1. bataljonom 1. (7) brigade, pohvatao 44 neprijateljska vojnika, koji su sa Globorniekog mosta i iz Gornjih Dubrava izbjegli 3. brigadi. Samo dijelovi pri štabu naše 1. (7) brigade, toga dana su uhvatili 40 neprijateljskih vojnika bjegunaca, koji su prebjegli 3. brigadi.

Narednog dana, 2. oktobra, 2. brigada je pripremala odlučujući napad na uporište Zvečaj, koji je trebalo da počne u 17 časova. Međutim, u to vrijeme je iz pravca Duge Rese nastupala neprijateljska motorizovana kolona jačine oko 1.500 vojnika sa 3 teška i 5 lakih tenkova, 20 kamiona, 10 terenskih automobila i više motobicikla. Ona je, oko 17 časova, napala na položaje 1. (7) banijske brigade sa dva

pravca i to: Duga Resa—s. Poljdce—s. Belavici i pravcem s. Gorica—Koštanje šuma (k. 199).

Pritajeni na položajima, 1. d 3. bataljon 1. (7) brigade sačekuju neprijatelja na bliskom odstojanju i, vatrom iz zasjede, izbacuju iz stroja oko 20 njegovih vojnika. Prelaskom na juriš uništena su i 2 kamiona. Zatim su nastavljeni juriši i protivjuriši s jedne i druge strane sve do 21 čas noću. Boreći se za svaki pedalj položaja dolazilo je i do gušanja i borbe prsa u prsa.

Pomjeranje po dubini položaja vršeno je za svega 200 do 300 metara. Gubici naše 1. (7) brigade bili su toga dana 1 mrtav i 2 ranjena.

Ni u toku noći 2/3. oktobra 2. brigada nije uspjela da likvidira neprijatelja u Zvečaju. Uz to, neprijatelj je narednog jutra nastavio ubrzano nastupanje iz pravca Duge Rese. On je sa novim pojačanjima ponovo, 3. oktobra oko 9 časova, napao na položaje 1. i 3. bataljona 1. (7) banijske brigade kod s. Balinovića i kod Gorice u pravcu Koštanje šume.

Podržan tenkovima i avijacijom, neprijatelj je, borbom prsa u prsa, osvajao vis za visom. Međutim, tek oko 20 časova dostigao je liniju s. Novo Brdo—s. Grganići. Gubici neprijatelja u ovim borbama procijenjeni su na oko 10 mrtvih i veći broj ranjenih, dok su gubici 1. (7) brigade bili 2 mrtva i 2 ranjena.

Ujutro 4. oktobra, neprijatelj jačine oko 5.000 vojnika, podržan tenkovima i avijacijom, produžio je napad od Zvečaja oi pravcu Generalskog Stola.²⁹⁸ Borbu sa neprijateljskom kolonom u rejonu Zvečaja prihvatila je i 2. brigada, dok je, sjeverno od Generalskog Stola, položaje posjeo jedan bataljon iz 3. brigade.

Borba na ovom pravcu bila je žestoka, s nizom juriša i protivjuriša. Koristeći tenkove i oklopne automobile protiv naših snaga, koje nisu imale protivtenkovsko naoružanje (jedan tenk onesposobili su bataljoni 2. udarne brigade sa protivtenkovskom puškom), neprijatelj je oko 13 časova 4. oktobra uspio da probije položaje 2. brigade i bataljona 3. brigade i da duž ceste upadne u Generalski Stol.

298 Zbornik V/20, str. 67 i 71.

Samo sat 'kasnije i naša 1. (7) banijska bila je prisiljena na povlačenje. Njen 3. bataljon bio je nabačen na rijeku Dobru i do noći stigao u s. Tomašići.²⁹⁹ Odatle je, u toku noći 4/5. oktobra, pregazio rijeku Dobru kod s. Goričice i, ubrzanim maršem ujutro stigao u sastav brigade u rejonu Donje Dubrave.

Ujutro 5. oktobra 7. banijska divizija, sa sve tri svoje brigade, našla se na položajima na liniji Tounj—Donje Dubrave, i to: naša 1. (7) banijska brigada »Vasilj Gačeša« u rejonu s. Gornje Dubrave, kao rezerva divizije, 2. brigada na položaju s. Kolari—s. Duga Gora gdje je zatvarala pravac između rijeke Dobre i potoka Globornica; 3. brigada na položaju južno od Generalskog Stola, zatvara pravac Generalski Stol—s. Tounj.

Neprijateljska »oklopna« kolona je, 6. oktobra oko 11 časova, iz Generalskog Stola gdje je imala zastanak, produžila opštim pravcima: Generalski Stol—Donje i Gornje Dubrave, i Generalski Stol—s. Lešće Toplice. Međutim, bataljoni 2. udarne i 3. brigade su ga tokom 6. oktobra zadržali u širem rejonu Generalskog Stola. Slijedećeg dana, 7. oktobra, pokušao je sa 2 tenka i oko 200 vojnika prodor duž ceste Generalski Stol—s. Dubrave, ali su ga u tome spriječili bataljoni 3. brigade. Tek sutradan, 8. oktobra oko 8 časova, kad je preduzeo napad sa preko 1000 vojnika i 9 teških tenkova »Tigar«, odbacio je bataljone 3. brigade ka selu Tounju, a zatim tenkovima probio položaje 1. (7) banijske brigade na pravcu s. Potoka. Zbog toga se 1. (7) banijska brigada s padom mraka povukla preko rijeke Mrežnice u rejon s. Perjasica i s. Poloja, na putu ka Baniji.

Glavni štab Hrvatske je zaključio da je operacija 1. hrvatskog korpusa na pravcu Karlovac—Ogulin završena, pa je jedinicama naredeno da se povuku. Vraćanje dijela banijskih brigada na Baniju usloвила je i pojava novih neprijateljskih jedinica na liniji: Kostajnica—Sunja—Sisak—Petrinja. Bila je to 1. konjička kozačka divizija (Čerkezi).

299 Isto, str. 361; Arhiv VII, kut, 419, reg. br. 25/1-2 i 32-2. — Štab 1. hrvatskog korpusa planirao je da dio svojih snaga orijentiše u pravcu Slovenije, ali se sa tim nije složio Glavni štab Hrvatske. Zbog toga se 3. bataljon već noću 4/5. oktobra vratio preko Dobre u sastav brigade.

U opštoj rezervi korpusa na Kordunu ostala je 3. brigada, dok su 1. (7) i 2. brigada ubrzo krenule na Baniju.

NA BANIJU I U CAZINSKOJ KRAJINI DO OPERACIJE
»PANTER«

Koncentracija 1. konjičke kozačke divizije,³⁰⁰ u garnizonima oko slobodnog područja Banije, stvorilo je novu vojnopolitičku situaciju. Ostavljena 4. brigada 7. banijske divizije još prije vraćanja glavnine divizije s linije Karlovac—Ogulin, upućena je sa Banije u Cazinsku krajinu.³⁰¹

Slobodno područje branili su samo bataljoni Banijskog NOP odreda. U takvoj situaciji Glavni štab Hrvatske donosi odluku da se glavnina 7. banijske divizije sa linije Karlovac—Ogulin što prije vrati na Baniju.³⁰²

Koristeći skelu koju su izradili pontonirci iz divizijske inžinjerijske čete uz pomoć dijelova 2. brigade, 1. (7) i 2. brigada su noću, 8/9. oktobra, prešle Mrežnicu i ujutru se našle u širem rejonu s. Perjasice. Brigadna intendantura i bataljonske komore obezbijedile su da borci 9. oktobra dobiju topli obrok, a zatim je nastavljen marš u pravcu Banije.

U 8 časova 9. oktobra naša 1. (7) banijska brigada »Vasilj Gaćeša« krenula je iz s. Perjasice usiljenim maršem pravcem: s. Kestenovac—s. Crni Potok—Topusko i do 20 časova stigla u Topusko. Tako je za 13—14 časova pređeno oko 70 km, što je posebno pohvalno za brigadu koja je bila izmorena u višednevnim borbama i pokretima tokom operacije na liniji Karlovac—Ogulin.

U Topuskom brigada je ostala na odmoru, kupanju i osveženju sve do 12. oktobra. Oko 14 časova 12. oktobra napustila je Topusko i u sumrak se razmjestila u selima po sljedećem rasporedu: 1. bataljon u s. Balinac, 2. sa štabom brigade u s. Buzeta, a 3. bataljon u s. Hajtić. U tom

300 Prva konjička kozačka divizija formirana je u Njemačkoj od bivših ruskih zarobljenika, koje su Nijemci zarobili sa ruskim generalom Vlasovom.

301 Arhiv VII, kut. 812, reg. br. 53/2.

302 Zbornik V/20, str. 95.

rasporedu brigada se odmarala do 21. oktobra, -kada je krenula pravcem Kostajnica—Mečenčani.

U to vrijeme razvijen je intenzivan politički i kulturno-prosvjetni rad. Na sastancima partijskih i skojevskih organizacija analizirane su detaljno pojedine borbe i marševi, sa zaključcima za budući rad. Održane su i konferencije starješina —od desetara do komandi bataljona sa štabom brigade.

Istovremeno sa dovođenjem jakih konjičko-kozačkih jedinica, neprijatelj je otpočeo i sa lažnom propagandom koja je imala za cilj da razbije unutrašnje jedinstvo u redovima naših jedinica. Tako je, na primer, iznosio da su starješine rodom iz Orne Gore ili Bosne, koje su bile raspoređene u banijskim jedinicama, strijeljale naše borce za jedan krompir, da bi bilo bolje da nisu došle i — slično.³⁰³

Takvoj neprijateljskoj propagandi, lansiranoj od njemačkog Gestapoa, zatim ustaške nadzorne službe i ostalih neprijatelja NOP-a, nasjeli su samo neki pojedinci.

Nakon prihvata u diviziji oko 250 Jevreja iz Italijanskih logora, kao i većeg broja Hrvata i Talijana, pojačan je politički rad na širenju bratstva ili jedinstva. Rad na tim pitanjima postao je težište tokom oktobra i novembra 1943. godine.

U isto vrijeme formiran je i 4. bataljon u sastavu brigade. To je izazvalo i izvjesne kadrovske promjene u jedinicama i štabu brigade. Naredbom štaba 4. korpusa NOV i POJ³⁰⁴ od 12. oktobra 1943. godine,³⁰⁵ komandant brigade, Dimitrije Vojvodič Zeko, stavljen je na raspolaganje Glavnom štabu Hrvatske. Za petog po redu komandanta 1. (7) banijske brigade »Vasilj Gačeša« postavljen je dotadašnji zamjenik komandanta brigade, Vojko Hošteter, ranije prvi komandant 16. banijske brigade.

Dotadašnji zamjenik komandanta brigade Rade Milojević odlazi za zamjenika komandanta 4. brigade, a ubrzo nakon što je Vojko Hošteter 2. novembra povučen i upućen

303 Arhiv VII, kut. 812, reg. for. 6/1-11.

304 Zbornik V/20, str. 361. Promjena naziva 1. hrvatskog korpusa u 4. korpus NOV i POJ izvršena prema naredbi GŠH od 7. oktobra 1943.

305 Arhiv VII, kut. 812, reg. br. 4/4, te 5/11.

u Pokuplje, Rade Milojević je primio, kao šesti po redu, dužnost komandanta 1. (7) banijske brigade »Vasilj Gaćeša«. Komandant 2. bataljona, Jovo Čakalo, odlazi na novu dužnost, a za komandanta 2. bataljona postavljen je Gligo Bunčić, komesar 2. bataljona Slavko Borojević odlazi za komesara 2. brigade, a smjenjuje ga Nikola Erak. Branko Babić je postavljen za operativnog oficira brigade, a za komandanta 3. bataljona Nikola Joka, kome za zamjenika dolazi dotadašnji komandir desatarskog kursa pri štabu brigade Dušan Kentrić, itd.

Za komandanta novoformiranog 4. bataljona postavljen je Janko Zebić, a za političkog komesara Ivo Babić, rodom iz Zrinja. Novi štab bataljona još su sačinjavali: zamjenik komandanta Pero Kalanja, intendant Mirko Bjelanić itd.³⁰⁶

O ovim kadrovskim promjenama štab divizije 19. oktobra piše:

»Naši štabovi brigada, kao i bataljona, naročito u 1. i 2. brigadi umnogome su izmijenjeni, tako da je došao dosta veliki broj mlađih vojnih rukovodilaca na odgovorna mjesta. Tu su novi komandanti i zamjenici 1. i 2. brigade. Atmosfera koja vlada u svim našim štabovima je u znaku poleta i volje za rad. Ni u jednom štabu do sada nije primijećena nikakva diskriminacija i mi smo u ubedenju da će se drugovi dobro razviti i zadovoljiti svojim dužnostima...«³⁰⁷

PRVA BORBA SA NEPRIJATELJSKOM KONJICOM

Odmorena i organizaciono sređena, brigada je prešla na pravac Kostajnica. Maršovala je po bataljonima 21. oktobra, opštim pravcem: s. Maja—s. Sušnjar—s. Jabukovac—s. Pastuša—s. Komogovina—s. Borojevići—s. Mečenčani i s. Knezovljani. Raspored brigade bio je: štab sa pri-

306 Arhiv VII, kut. 424C, reg. br. 23-7. — Štab 7. banijske divizije, u izvještaju od 26. oktobra 1943. godine o sređivanju jedinica i kadrova između ostalog piše:

»Završili smo reorganizaciju I i II brigade. Formirali smo u I, II i III brigadi četvrte bataljone i popunili sve štabove... Štabovi brigada zadovoljavaju u cjelini. Štabovi bataljona isto tako...«

307 Arhiv VII, kut. 812, reg. br. 6/1-11.

štapskim jedinicama u s. Borojevici, intendatura u Komogovini i Pastusi; 1. bataljon u s. Mečenčani; 2. bataljon u s. Knezovljani; 3. bataljon u s. Umetići; 4. bataljon u s. Komogovini i s. Pastusi. Radi osiguranja, bataljoni su isturili predstražne čete i to: 1. bataljon na seosko groblje kod s. Prevršac, 2. bataljon na prevoj prema s. Svinjici i Gradusi, a 3. bataljon u rejon s. Donjeg Bjelovca i s. Kostreši.

Do borbe sa neprijateljskom konjicom došlo je već ujutro 22. oktobra. Dijelovi 1. kozačke konjičke divizije, jačine puka sa 6 oklopnih automobila, krenuli su rano ujutro /iz Kostajnice pravcem s. Kukuruzari—s. Prevršac—s. Borojevici—s. Pastuša ka s. Umetići d.s. Knezovljanima. Istovremeno iz Petrinje je u pravcu Kostajnice krenula neprijateljska kolona nepoznate jačine, koja se imala spojiti sa kolonom iz Kostajnice na cesti Kostajnica—Petrinja.

Oko 8 časova došlo je do borbe između neprijateljske prethodnice iz Kostajnice i predstražne čete 1. bataljona. Neprijatelj je pokušao da sa manjim snagama razbije našu odbranu. Međutim, to mu nije uspjelo ni poslije ponovljenog pokušaja, pa je morao da razvije glavninu. Ona je, uz neposrednu podršku oklopnih automobila, uspjela da prodre duž komunikacije s. Prevršac—Mečenčani nabacivši čitav 1. bataljon na sjeverne padine Zrinjske gore (Šamarice). Uočivši da se u dubini nalaze naše jače snage, neprijatelj je iz rejona Prevršca uputio dio snaga u pravcu »Šarenog mosta« na rijeci Sunji i ka s. Umetići, s ciljem da izbjegne bočnu vatru našeg 1. bataljona na odsjeku s. Mečenčani—s. Borojevici.

Pošto je Obaviješten o pokretu neprijatelja iz Petrinje, 2. bataljon posjeda položaje na kosama kod s. Jošavice i dalje prati pokrete neprijatelja od Petrinje. I 3. bataljon je u početku nastupanja neprijatelja kroz s. Kukuruzare povukao predstražnu četu iz s. Kostreši i s. Donjeg Bjelovca i posjeo položaje »Šareni most«—s. Umetići—Ratkovića grm. A 4. bataljon posjeo je položaje kod s. Pastuša.

Oko 10 časova neprijatelj je, probivši se u zahvatu ceste Mečenčani—Borojevici—Komogovina, nastavio nastupanje. Njegovi dijelovi na pravcu s. Umetići naišli su na

organizovanu odbranu 3. bataljona i, ni poslije tri pokušaja, nisu uspjeli da zauzmu »Šareni most«.

Četvrti napad na dijelove 1. čete 3. bataljona kod »Šarenog mosta« izvršen je pješice, bez konja, koristeći istovremeno manevar duž ceste iz pravca s. Kukuruzari i s. Mečenčani. Međutim, vod koji je posjeo zidine bivše carinarnice i raspolagao sa dovoljno municije, uspio je da zadrži i ovaj napad neprijatelja sve do 12 časova.

U međuvremenu, oko 11 časova, i 2. bataljon je otpočeo borbu protiv neprijatelja iz Petrinje. Nakon toga 3. bataljon, bez 1. čete, povukao se uz kosu Ratkovića grm i Plandište i dalje, ka selu Pastuša. Međutim, i glavina neprijatelja u zahvatu komunikacije Borojevići—Komogovina krenula je ka s. Pastuši, gdje je, na pogodnim položajima, sačekuju 4. a zatim i 3. bataljon bez 1. čete. Inače, 1. četa se iz rejona »Šarenog mosta« prebacila kroz selo Borojeviće ka 1. bataljonu na sjeverne padine Zrinjske gore (Šamarice).

Poslije podne, između 13 i 14 časova, situacija je bila sledeća: 1. bataljon je držao sjeverne padine Zrinjske gore (Šamarice) i dejtvoovao vatrom na neprijatelja, koji je i dalje prodirao u pravcu Komogovine i Pastuše, ostavivši oklopna kola ispred minskog polja, postavljenog na cesti između sela Mečenčana i Borojevića. Bočno dejstvo 2. bataljona sa kosa od sela Jošavice po neprijateljskoj koloni koja je nastupala od Petrinje, nije uspjelo da je sprječi da se u s. Umetići spoji sa snagama iz Kostajnice.

U to vrijeme 3. bataljon, bez 1. čete, nalazio se u pokretu preko Plandišta da bi posjeo položaje Glavica—s. Pastuša, odnosno da bi se postavio prema desnom boku neprijateljske kolone i na lijevo krilo 4. bataljona brigade. Njegova 1. četa, na sjevernim padinama Zrinjske gore, posjela je položaje ina lijevom krilu 1. bataljona na k. 219 i k. 326, kontrolišući cestu Borojevići—Komogovina i obratno.

Negdje oko 15 časova, na liniji s. Pastuša—Glavica, razvila se oštra borba 3. i 4. bataljona sa neprijateljskom konjicom. Pri tome je mitraljeska četa 3. bataljona, dejstvom iz rejona Glavice (zaselak Žilici), sprječavala dalje nastupanje neprijatelja, dok je glavina 4. bataljona dej-

stvovala bočno na cestu Komogovina—Pastuša i, sa 3. bataljonom, prisilila neprijatelja na povlačenje nazad u Kostajnicu. Gonjen od 3. i 4. bataljona, neprijatelj se brzo povlačio cestom kroz Komogovinu, Borojeviče i Mečenčane ka Kostajnici. Na odsjeku Komogovina—Mečenčani njega je obasula vatrom 1. četa 3. bataljona, a zatim i čitav 1. bataljon sa sjevernih padina Šamarice (Zrinjske gore). Cijeni se da je neprijatelj imao oko 26 mrtvih i više ranjenih vojnika i oko 38 ubijenih i ranjenih konja. Oštećena su jedna oklopna kola od protivtenkovske mine na cesti Mečenčani—Borojevići, a isled čega je zaustavljen daljnji pokret ostalih oklopnih automobila. Zaplijenjena su 2 mitraljeza, 3 puškomitraljeza, nekoliko jahaćih konja sa sedlima i ostalim priborom, kao i veća količina municije. Gubici 1. (7) brigade su: 2 mrtva i 15 ranjenih.

Dejstvima iz svojih garnizona ka slobodnoj teritoriji neprijatelj je imao za cilj da spriječi berbu kukuruza i onemogući jesenju sjetvu. Radi toga je i prikupio relativno jake snage oko slobodne teritorije Banije.³⁰⁸

JOŠ JEDAN NAPAD NA KOSTAJNIČKI MAJUR

Zbog pojave konjičkih — kozačkih jedinica u garnizonima oko slobodne teritorije Banije, štab 7. banijske divizije široko je rasporedio svoje brigade i Banijski NOP

308 Arhiv VII, kut. 812, reg. br. 6/1. — U zapovijesti štaba 7. banijske divizije od 22. oktobra 1943. godine, jačina neprijatelja je cijenjena:

U Kostajnici: oko 1.200 Nijemaca (podrazumijevajući tu i Čerkeze koji su imali Nijemce za starješine i njemačke uniforme), jedna četa ustaša i mjesne ustaše i žandari. Od naoružanja imao je još divizion od 12 topova raznog kalibra, oko 30 minobacača, 5 tenkova i 7 oklopnih automobila.

U Kostajničkom Majuru: jedna četa iz sastava 12. ustaške bojne sa 3 teška mitraljeza, 1 minobacačom, 5 puškomitraljeza, 5 automata, a ostalo puške.

U Sunji: na željezničkoj stanici, četa Nijemaca, odnosno Čerkeza, 120 domobrana u oklopnim vozovima koji su manevrirali željezničkom prugom. U selu Sunja jedan bataljon Nijemaca, odnosno Čerkeza.

U s. Vedrom Polju i Donjem Hrastovcu: dva bataljona Nijemaca (Čerkeza) sa 10 topova raznog kalibra.

odred: 1. (7) banijska brigada »Vasilj Gaćeša« kontrolisala je liniju Kostajnica—Sunja; 2. udarna brigada liniju Petrinja—Glina; 3. brigada je bila na Kordunu u rezervi korpusa, a dolaskom na Baniju, kontrolirala je liniju Sunja—Petrinja; 4. brigada u Cazinskoj krajini na sektoru Vrnograč—Velika Kladuša vodila je borbu sa »Zelenim kadrom« pod komandom Huske Miljkovića; Banijski NOP odred, sa svoja tri bataljona, kontrolirao je međuprostore između brigada, dok je sa novoformiranim 1. hrvatskim bataljonom »Joso Marjanović«, djelovao na prostoriji sjeverno od Gline, a sa Udarnom četom — u tzv. Banijskom trokutu.

Linijски organizovana odbrana u cilju sprječavanja nastupanja neprijatelja ka slobodnoj teritoriji Banije nije davala, niti je obećavala veće rezultate. Osim toga, odbranom su trošene znatno veće količine municije, a nova nije zapljenjivana. Zato je štab 7. banijske divizije odlučio da jedinicama 1. i 2. brigade i 3. bataljonom Banijskog odreda napadne, noću 22/23. oktobra, neprijatelja na liniji Kostajnica—Sunja—Sisak. Pri tome je 1. banijska brigada imala da napada Koštajnički Majur; 2. brigada i 3. bataljon Banijskog odreda neprijatelja u Krajiškim Brđanima i Blinjskom Kutu, odnosno 3. bataljon da osigura-va napad 2. udarne brigade sa pravca Sunje.

U vezi sa ovim, zadaci bataljona 1. brigade bili su: 1. bataljon da obezbjeđuje napad na Koštajnički Majur iz pravca Kostajnice, a 2. i 4. bataljon od Sunje, dok je 3. imao da izvrši napad na Koštajnički Majur.

Bataljoni koji su bili određeni za osiguranje pravovremeno su stigli na određene položaje. Međutim, 3. bataljon je zakasnio s napadom oko pola časa. I on je oko 20,30 časova uspio da podiđe uporištu i približi se posjednutim zgradama u selu. Kad je osjetio privlačenje naših boraca, neprijateljski stražar je dao znak signalnom raketom, inakon čega je neprijatelj otvorio vatru. Odmah zatim, 3. bataljon je izvršio juriš, ali su puškarnice na kućama bile visoke pa se nisu mogle ubaciti bombe. S druge strane i neprijatelj se sredo i prisilio naše borce, koji su se privukli zgradama, da se nešto povuku.

Borba je vođena više od dva d po časa aid — bez rezultata. Zatim su dvije čete produžile blokadom neprijatelja, a 3. četa je, sa pridodatim pionirima iz divizije, rušila skretnice na željezničkoj stanici d željezničku prugu između Koštajničkog Majura i stanice Hrastovac. I bataljoni na osiguranjima su takode izvršili rušenje željezničke pruge, mostova i propusta, a zatim je naređeno povlačenje. Porušeno je preko 1.500 metara željezničke pruge.³⁰⁹

Brigada se iz rejonu Koštajničkog Majura povukla dublje u slobodno područje i razmjestila: 1. bataljon, sa štabom brigade, u s. Begovići; 2. bataljon u s. Pastuša; 3. bataljon u s. Prnjavor i 4. bataljon u s. Šušnjara. Iz toga rejonu brigada je, nakon kraćeg odmora, trebalo da ponovi napad na Koštajnički Majur. Međutim, to je privremeno odgođeno — zbog nastupanja neprijatelja iz Petrinje u pravcu Jabukovca i, od Komareva, u pravcu Blinje i Jošavice.

Ponovni napad na Koštajnički Majur planiran je za noć 26/27. oktobra. Međutim, 26. oktobra ujutro oko 7,30 časova, 3. i 4. bataljon, koji su krenuli iz Prnjavora, odnosno iz Šušnjara u pravcu Kraljevčana i Koštajničkog Majura, bili su angažovani u borbi sa neprijateljem na cesti Kraljevčani—Jabukovac.

Na marš su krenuli 3., a za njim i 4. bataljon. Na oko 500 metara do ceste Kraljevčani—Jabukovac pred 3. bataljon je sav zadihan istrčao nepoznati borac u civilu i obavijestio da se na cesti, pritajeni, nalaze neprijateljski tenkovi i kolona koja je tokom noći stigla iz Petrinje. Na to je 3. bataljon posjeo položaje na padinama istočno od s. Prnjavora i kod seoskog groblja Prnjavor.

Čim se malo razišla magla, primijećena je neprijateljska kolona na cesti. Ubrzo zatim, razvila se borba 3. bataljona, u kojoj je neprijatelj nastojao da odbaci naše snage i da nastavi nadiranje u pravcu s. Jabukovac i s. Pastuša.

Dok je 3. bataljon vodio borbu na cesti, 4. bataljon je napadao na pozadinske dijelove neprijateljske kolone u rejonu sela Mlinoga, i nanio joj osjetne gubitke. Borba se produžila čitav dan. Svi pokušaji neprijatelja da se probije u dubinu slobodne teritorije spriječeni su vatrom 3.

309 Arhiv VII, kut. 812, reg. br. 2-1/2.

bataljona sa položaja kod Prnjavora i 4. bataljona kod s. Mlinoge. Oko 17 časova neprijatelj je ipak krenuo cestom ka s. Pastuša. Na položajima Između Jabukovca i Pastuše sačekao ga je 1. bataljon. Inače, 2. bataljon je krenuo prije nego što je otpočela borba i toga dana se zadržao u s. Kostreši očekujući dolazak ostalih bataljona. Zato nije učestvovao u borbi.

U ovoj borbi 4. bataljon je uspio da kod sela Mlinoge zapali 8 neprijateljskih kamiona i izbacio iz stroja oko 70 neprijateljskih vojnika koji su drijemali u vozilima lili kanalima pored ceste. Zaplijenjena je i veća količina municije i ostale opreme, ali nije bilo vremena da se evakuiše, pa je uništena zajedno sa kamionima.

Gubici 3. i 4. bataljona u ovoj borbi bili su 2 ranjena borca, među kojima je i referent saniteta 3. bataljona, drugarica Danica Pejović.

Zapalivši nekoliko kuća u selima Pastuša, Jabukovac i Kraljevcani, neprijatelj se, pod zaštitom tenkova, povukao nazad u Petrinju. Tada se i 3. bataljon prebacio u s. Bačuga, a 4. bataljon ostao u rejonu s. Mirnoga, očekujući ponovo pojavu neprijatelja narednog dana. Prema odluci štaba 3. bataljona izvršeno je tokom noći, uz pomoć минера iz divizijske čete, rušenje mosta na potoku Petrinjčiča, između s. Hrastovice i s. Mlinoge, u tzv. Tješnjaku.

Bataljon je stigao u Tješnjak i, kada su mineri postavili minska punjenja na drveni most preko Petrinjčice, iz pravca s. Hrastovice se pred samim mostom pojavilo motorno vozilo sa punim svjetlima. Uplašeni borci na obezbjedenju ispred mosta povukli su se pod zaštitom vatre iz puškomitraljeza. Motorno vozilo, kad je počela pucnjava, ugasilo je svjetlo i povuklo se iz Tješnjaka.³¹⁰ U toku tog

310 Prema sjećanju Dragana Mikulića, našeg saradnika iz s. Bresta, ka mostu je naišlo putničko vozilo sa ustaškim bojnikom iz Petrinje. On je, do dugo u noć, pio u Hrastovici sa ustašama iz posade i u povratku, umjesto u Petrinju, krenuo je pijan u Tješnjak. Kad je čuo puškomitraljez, brzo je ugasio svjetla, okrenuo kola i pobjegao nazad za Hrastovicu i dalje, u Petrinju. Izviđajući rejon mosta u Tješnjaku, neprijatelj je sutradan našao teško ranjene partizane: Bertu Darnona i Đuru Mikanovića iz 3. bataljona, koje je odvezao u bolnicu u Petrinju. Dalji trag im se izgubio.

neurednog povlačenja i divizijska mineri su se izgubili u noći pa je paljenje mina izvršio desetar Dragan Sekulić, rodom iz Draškovca, koji je ranije radio u kamenolomima. Most je srušen, pa se i 1. četa, koja je vršila obezbjeđenje, povukla sa bataljonom u selo Bačugu.³¹¹

Pošto neprijatelj dz Petrinje nije, kako se očekivalo, ponovo krenuo, to je brigada izvršila pripreme za ponovni napad na Koštajnički Majur, koji je izveden noću 29/30. oktobra 1943. godine.³¹²

U rasporedu neprijateljske odbrane Koštajničkog Majura nisu otkrivene nikakve promjene, pa je štab brigade naredio da se akcija izvede shodno ranijem planu. Bataljoni su tačno u 20 časova 29. oktobra posjeli polazne položaje za napad.

Mada je artiljerija za podršku napada 3. bataljona djelovala sa više uspjeha no ranije, dijelovi 12. ustaške bojne — poznati zločinci (130 ustaša, sa 3 teška mitraljeza, 7 puškomitraljeza, 5 šmajsera i karabina) su i ovog puta ručnim bombama odbili juriš. Sutradan ujutro oko 5 časova naređeno je povlačenje iz Koštajničkog Majura. Gubici neprijatelja bili su 17 mrtvih i više ranjenih, a naši — 1 mrtav i 2 ranjena.

Poslije povlačenja iz Koštajničkog Majura i od željezničke pruge Kostajnica—Sunja, bataljona su dobili zadatak da sačekaju eventualnu intervenciju neprijatelja iz Kostajnice ti Sunje. Zbog toga su posjeli položaje: 1. bataljon kod groblja s. Kukuruzari; 2. <u rejonu s. Kostreši; 4. u rejonu s. Babina Rijeka, a 3. bataljon je zadržan u rezervi brigade kod s. Donji Bjelovac.

Oko 10 časova, 30. oktobra neprijatelj je krenuo pravcima: Kostajnica—Kukuruzari, Majur—Kostreši i Majur—Krčevo. Poslije višerasovne borbe, neprijatelj je bio prisiljen da se povuče u polazne rejone. On je sa sobom poveo i posadu dz Kostajničkog Majura, tako da je u Majuru držao samo dnevnu stražu.³¹³

311 Arhiv VII, kut. 812, reg. br. 55-1/2.

312 Isto, ikut. 424C, reg. br. 25-7.

313 Zbornik V/21, str. 30—32. Neprijatelj je imao 22 mrtva i oko 50 ranjenih, a u Kostrašima i kod Kukuruzarskog groblja oko 20 mrtvih i više ranjenih.

POUNJE, CAZIN, GLINA

Neprijatelj se na Kupi i Savi, kao i duž komunikacije Petrinja—Sisak—Sunja—Kostajnica, jako utvrdio, pa su napadi bili sve teži. Zato je štab 7. banijske divizije za mjesec novembar 1943. godine pripremao veću akciju u dolini rijeke Une. U prvom planu bio je napad na skladišta benzina Rovine i željezničku stanicu Volinja sa mostovima na pruzi Volinja—Kostajnica. U tom cilju uspostavljena je i veza sa 11. krajiškom brigadom iz 4. krajiške divizije.³¹⁴ Napad na Volinju i Rovine planiran je za 1. novembar, ali do toga nije došlo. Umjesto toga, izvedene su akcije na objekte na komunikaciji između Bosanske Krupe i Bosanskog Novog, a zatim i napad na ustaško uporište 'u s. Struga, kod Dvora na Uni. Radi izvođenja ovih akcija, štab 7. banijske divizije naređuje, 30. oktobra u 14 časova, pokret 1. (7) i 4. brigade na sektor Dvora na Uni.³¹⁵

Prije pokreta, 1. brigada, sa 3. bataljonom Banijskog NOP odreda, izvršila je prekopavanje ceste Kostajnica—Mečenčani—Knezovijani—Bijelnik—Blinja. Zatim je krenula na noćni marš pravcem: s. Borojevići—Lovča—Lotine—Šegestin i, ujutro 1. novembra, zauzela raspored: 1. bataljon u s. Buinji, 2. u s. Draškovcu, 3. u s. Buinjski Riječani, 4. bataljon s. Lotine i štab brigade s prištapskim dijelovima u s. Segestinu.

U Pounju, brigada se odmarala, organizaciono-politički sređivala i izvodila obuku.³¹⁶

Tu je otpočelo formiranje izviđačkog voda brigade i izviđačkih desetina u bataljonima,³¹⁷ a izvršeno je i reorganizovanje transporta — sa vučnog dvoosovinskim kolima, prešlo se na tovarni, da bi se obezbijedila bolja pokretljivost i manevarska sposobnost brigade u cjelini.³¹⁸

Sa popunom brigade javila se i potreba za omasovljavanjem organizacija KPJ i SKOJ-a. U tom cilju vrijeme je iskorišćeno i za partijske i skojevske sastanke na koji-

314 Arhiv VII, kut. 424C, reg. br. 25-7; kut. 812, reg. br. 19-3.

315 Isto, kut. 812, reg. br. 7/1.

316 Isto, kut. 424, reg. br. 23-7; kut. 424C, reg. br. 33-7; kut. 812, reg. br. 6/1-11.

317 Zbornik V/21, str. 46.

318 Arhiv VII, kut. 424C, reg. br. 33-7.

ma se raspravljalo o političkom stanju u jedinicama i u organizacijama. Uslijedio je i masovniji prijem boraca i starješina u članstvo KPJ, a omladinaca u članstvo SKOJ-a. Održavani su i politički časovi po bataljonima — sa čitavim boračkim i starješinskim sastavima. Na dnevnom redu su, među ostalim, bila i pitanja: uzroci i posljedice (kapitulacije fašističke Italije; značaj borbenog puta 7. banijske divizije kroz četvrtu i petu (neprijateljsku ofanzivu; vojno-politička situacija, i dr.

Sa organima Komande mjesta Dvor na Uni i opštine Divuša (Bukovije) izvršena je ponovo mobilizacija boraca iz okolnih sela za popunu jedinica brigade.

Ujutro, 4. novembra, 2. bataljon je postavio zasjedu na cesti Dvor na Uni—Kostajnica na odsjeku s. Unčani—s. Golubovac. Pošto se na položajima Krstovi (k. 224) i Golubsko brdo (k. 225) zasjeda nije mogla dobro maskirati usljed otvorenog terena, rezultati su bili skromniji. Kada je iz Dvora na Uni za Kostajnicu naišao neprijatelj sa tri kamiona, praćemih jednim tenkom, 2. bataljon je otvorio iznenadnu vatru i nanio neprijatelju gubitke od oko 20 mrtvih i više ranjenih. Odmah poslije toga bataljon se povukao na položaje kod Segestina — brdo Jurakovac.³¹⁹

Akcije su zatim preinete na srednji tok rijeke Une.

U međuvremenu, dok se naša 1. brigada odmarala, sređivala, popunjavala i izvidala neprijatelja u Pounju na odsjeku Dvor na Uni—Kostajnica, štab 7. banijske divizije organizovao je sadejstvo sa 4. krajiškom divizijom. Dogovoreno je da se umjesto napada na Volinju i Rovine, izvede veća akcija u dolini rijeke Une, na odsjeku Bosanska Krupa—Bosanski Novi. Zbog toga se 1. brigada 5. novembra prebacila u rejon s. Dobretina, gdje je primila zapovijest štaba divizije za dejstvo u dolini Une.³²⁰

U pomenutoj zapovijesti štaba divizije 1. (7) banijska brigada dobila je zadatak:

»... Jedan bataljon posjeda Radić brdo i potpomaže napad na Rudice; jedan bataljon na položajima oko Donjeg Dobretina — Čerkezovca — kota 302, a jedan bataljon uputiti u rezervu u selo Trivanovići, a jedan bataljon na proslavu 7. novembra u Rujevac...«

319 Isto, kut. 812, reg. br. 56/2.

320 Zbornik V/21, str. 149 i 170: Arhiv VII, kut. 424, reg. br. 28-1/1.

Osnovni cilj ovih dejstava bio je da se neprijatelju spriječi kretanje komunikacijom — dolinom Une u pravcu Like 1 Dalmacije.

Planirano je da 4. krajiška divizija napadne neprijateljske objekte i posade na desnoj obali rijeke Une, a 7. banijska divizija na lijevoj obali rijeke, stim da, u isto vrijeme, pomaže napad 4. krajiške. U vezi sa tim naša 1. (7) brigada imala je da pomaže dejstva dijelova 4. krajiške divizije na odsjeku Bos. Otoka—Bos. Novi, dok je 4. banijska brigada 7. divizije imala da napada neprijatelja i ruši željezničku prugu na odsjeku Bos. Krupa—Drenova Glavica. Isto tako, i 2. brigada je imala da napada neprijatelja u Bosanskoj Otoci, na lijevoj obali rijeke Une.³²¹

Napad na komunikacije u dolini rijeke Une počeo je 6. novembra u 23,15 časova i trajao cijelu noć i naredni dan.

Naš 2. bataljon, na položajima Radić brdo je, vatrom preko rijeke Une, sprječavao prolazak neprijatelja iz Bosanskog Novog u pravcu s. Rudiće i s. Blatna, koristeći tjesnac rijeke Une. Istovremeno 3. bataljon je, sa položaja kod Donjeg Dobretina, vatrom sprječavao manevar neprijatelja na desnoj obali rijeke, obezbjeđujući na taj način napad krajiških jedinica na objekte na komunikacijama. Naš 4. bataljon je ostao u divizijskoj rezervi u s. Trivanovići, a zatim u s. Baštri prema Bosanskoj Otoci, dok je 1. bataljon bio na proslavi oktobarske revolucije u Rujevcu i Bešlincu, gdje je predstavljao borce, starješine i jedinice 7. banijske divizije NOVJ.

Naše 2. i 4. brigada uspjele su da potisnu neprijatelja s desne obale Une, ali je on, sa onostrane obale, spriječio da poruše prugu, odnosno 4. brigadi da poruši most na Uni u rejonu Drenove Glavice.³²² Na tom odsjeku sve tri brigade 7. banijske divizije ostale su do 10. novembra, ometajući neprijatelju pokrete dolinom Une.

A tada, 10. novembra, naša 1. (7) brigada je u rejonu s. Dobretin, s. Zut, s. Javnica, primila zapovijest štaba divizije da se prebaci nazad u rejon Segestina, s tim da u toku noći 10/11. novembra napadne i likvidira neprijateljsko

321 Arhiv VII, kut. 424, reg. br. 28-1/1.

322 Arhiv VII, kut. 812, reg. br. 56/2.

uporište u Strugi u dolini Une. Ovo uporište u Strugi³²³ branile su mjesne ustaše, sa još oko 30 onih ustaša, koji su u septembru uspjeli pobjeći iz Zrinja.

Za napad na s. Strugu određeni su 1. i 3. bataljon, s tim što je iz 3. bataljona u napadu učestvovalo svega oko 70 boraca. Pri tome je 1. bataljon dobio zadatak da upadne u selo sa Šokačkog brda i cestom Unčani—Struga, a 3. bataljon, dijelom snaga, pravcem preko brda Stubovi i od sela Zamlače, a 1. četom da pokuša upad u sredinu sela preko istočnih padina brda Metla, koje se strmo spuštaju u seoska dvorišta.

Napad je počeo 11. novembra oko 15 časova. Međutim, neprijateljske patrole i osmatrači, koji su bili izvan sela, prema Zamlači i Unčanima, blagovremeno su otkrile nastupanje naših snaga. Mada je 1. bataljon uspio da izbije na sjevernu ivicu sela, tu je zadržan ispred minskog polja postavljenog <u zahvatu ceste, ina (unskom prolazu između brda i rijeke Une. I 3. bataljon je uspio da iz pravca s. Zamlače upadne u selo, ali njegova 1. četa nije uspjela da se spusti niz strmine od brda Metla (k. 256), jer je dočekana organizovanom vatrom iz seoskih kuća.

Bataljon je ovladao gotovo polovinom sela, ali je zadržan iz bunkera i utvrđenih seoskih zgrada, kao i vatrom sa ade na rijeci Uni. Neprijatelju na adi u pomoć su pristigli i dijelovi sa obezbjeđenja željezničke pruge Bosanski Novi—Dobrljin. Uz to, odbranu su podržavali vatrom i minobacači i artiljerija sa željezničke pruge. Vatrom minobacača zapaljene seoske kuće osvjetljavale su i naše borce, pa su tako bili više izloženi vatri neprijatelja. Najzad, negdje ujutro oko 5 časova 11. novembra, štab brigade je naredio povlačenje jedinica.

U napadu na s. Strugu brigada je imala 4 mrtva, 1 teže i 3 lakše ranjena. Među ranjenicima bio je i zamjenik komandira 1. čete 3. bataljona Mirko Medić. Zaplijenjene su 2 puške i oko 300 metaka.

³²³ Selo Struga nalazi se 5 km sjeverno od Dvora na Uni, slično Zrinju i u njemu se 1941. godine javio jači ustaški pokret. Mještani ovog sela su tokom čitavog NOR-a odolijevali svim napadima naših snaga i odbijali svaku saradnju sa NOP-om. Selo je oslobođeno tek 1. maja 1945. godine.

Gubici su uglavnom pretrpljeni u toku spuštanja niz strminu zapadno od sela, kao i u toku povlačenja uz istu.³²⁴

Već sutradan, 12. novembra, brigada je krenula u Cazinsku krajinu pravcem Šegestin—Javoranj—Javnica—Cazin, gdje je imala da osigurava napad na Cazin iz pravca Bihaća i Ostrošca.

Do 21 čas 14. novembra glavnina brigade je posjela položaje Osredak—Oungar brdo, dok je njen 4. bataljon posjeo položaj u rejonu k. 386, lijevo od komunikacije Osredak—Čungar brdo. Već oko 23 časa iz Ostrošca je naišla u pravcu Cazina jedna neprijateljska četa koja je dočeka vatrom bataljona i vraćena nazad u Ostrožac. Ujutro 15. novembra oko 9 časova neprijatelj, jačine oko bataljona sa 4 tenka, ponovo je krenuo iz Ostrošca ka Czinu.

Kad je čelni tenk stigao do minskog polja, jedna mina je eksplodirala, vjerovatno od granate našeg protivtenkovskog topa. Tenk se vratio nazad, ali je krenula pješadija, koju su naši u nekoliko navrata odbijali. Tenkovi su u početku tukli po položajima brigade sa mjesta, a zatim su se, sa dijelom pješadije, prebacili u pravcu 4. bataljona ka k. 386. Ostatak neprijateljske pješadije polako je prodirao u pravcu s. Osredak.

Na ovim položajima vođena je vrlo žestoka borba sa Nijemcima — legionarima iz 373. njemačko-legionarske »Tigar« divizije, ustašama i domobranima. Oko 12 časova neprijatelj je izvršio juriš i, poslije borbe prsa u prsa, uspio da potisne brigadu sa glavnih položaja i da nastavi usporeni prodor duž ceste ka s. Gnjlavcu, odnosno ka Czinu. Tokom povlačenja brigada je izgubila protivtenkovsku pušku, 1 laki minobacač, 1 puškomitraljez »šarac«, 1 puškomitraljez »Breda«, 1 teški mitraljez »Breda« i 1 pušku. Glavnina brigade se morala povući pravcem Čungar brdo—s. Kupresi—s. Čizmići—s. Gradina na nove prihvatne položaje, a 4. bataljon je bio odbačen u pravcu s. Stjena.

Neprijatelj je dijelom snaga posjeo Čungar brdo, a sa glavnim snagama produžio oprezno u pravcu Cazina.

U međuvremenu, posada u Czinu bila je savladana, pa 3. brigada 7. divizije prihvata borbu kod s. Gnjlovca s neprijateljem koji je krenuo da interveniše. U tome sa-

324 Zbornik V/21, str. 236 i 272.

dejstvuje naša 1. brigada, uputivši 2. bataljon, a zatim i jednu četu iz 1. bataljona u protivnapad pravcem s. Kupresi—Gungar brdo. Ovaj protivnapad nije uspio, pa se brigada povukla u pravcu s. Todorovo. U toku povlačenja gonile su je jače snage neprijatelja sve do ceste Cazin—Mutnik.

U borbi na pravcu Ostrožac—Cazin brigada je zarobila 18 neprijateljskih vojnika i zaplijenila 2 puškomitraljeza, 1 automat, 15 pušaka sa 600 metaka. Gubici brigade bili su 6 mrtvih (među kojima poznati nišandžija puškomitraljeza Mile Kalanja), 18 ranjenih i 4 nestala,^{324a} kao i navedeni gubitak oružja.

Na položajima za zatvaranje pravca Cazin—Todorovo—Pećingrad brigada je ostala sve dok nije krenula u rejon koncentracije za napad, a zatim je angažovana na blokadi Gline.

U NAPADU I BLOKADI GLINE

Neprijateljski garnizon Glina bio je isuviše isturen u slobodna područja Banije i Korduna, pa bi, oslobođenjem ovog mjesta, bilo omogućeno znatno proširivanje slobodne teritorije Banije, kao i dijela Korduna, sve do rijeke Kupe. A oslobođenjem Banijskog Pokuplja, znatno bi se poboljšala materijalna baza, kao i podrška NOR-u naroda općina Bučica, Stankovac, Gora i Jukinac. Bila bi, takođe, omogućena mobilizacija tamošnjeg ljudstva — za popunu jedinica NOV i POJ uopšte.³²⁵

U Glini se nalazila mješovita njemačka, ustaška i domobranska posada jačine bataljona, od četiri čete Nijemaca iz sastava SS trupa »Nordland« divizije 3. SS pancernog korpusa, satnija ustaša, oko 60 žandara i nešto domobrana.

Nijemci su bili naoružani sa 5 topova raznog kalibra, od kojih 2 protivtenkovska, 10 teških mitraljeza, 40 puškomitraljeza, 30 šmajsera (automata) i puškama. Sem toga, u zahvatu komunikacije Glina—Petrinja—Sisak, neprija-

324a Zbornik V/21, str. 365, 390.

325 Ljuban Durić, »Banijska partizanska četa 'Matija Gubec'«. Tu se opisuje borba za ljude iz Banijskog Pokuplja, odnosno sa područja sjeverno od Gline do rijeke Kupe.

telj je imao nekoliko svojih posada, d to: Gora, jačine 180 do 200 Nijemaca; Petrinja — garnizon sa oko 2.000 Nijemaca, 700 domobrana s baterijom topova i nešto ustaša; selo Hrastovica, oko 2.500 Nijemaca, 350 domobrana i izvjestan broj ustaša.

Za inapad ina grad Glinu štab 4. korpusa grupiše 7. banijsku i 8. kordunašku diviziju i Banijski NOP odred. Napad je otpočeo 23. novembra, s itim što je u toku priprema napada 8. kordunaška divizija pokušala da zauzme s. Hrastovicu, pri čemu je 4. brigada 7. banijske divizije vršila demonstrativni napad na Glinu.³²⁶

Demonstrativnim napadima 8. kordunaške divizije na s. Hrastovicu i oko Petrinje, kao i 4. brigade 7. banijske divizije na grad Glinu i duž ceste Glina—Petrinja, štab 4. korpusa je u stvari maskirao pripreme za napad na garnizon Glinu.

U toku priprema štab 7. banijske divizije prikupljao je brigade na široj prostoriji oko Gline. Pri tome je 1. (7) brigada dobila zadatak da se prikupi u širem rejonu s. Hajtić i da odmah uputi svoju četvu za vezu sa zadatkom da iz sela Gornje Selište (gdje se nalazila naša međustanica) postavi telefonsku liniju do željezničke stanice Gređani, gdje se nalazila poljska baterija 8. divizije. Istovremeno, ona je trebalo da uhvati vezu sa 3. brigadom u Selištu i uputiti joj svoje protivkolske topove i teške bacače sa poslugom^{326a}

U toku napada na Glinu 1. banijska brigada je dijelom u rezervi, a dijelom učestvuje u direktnom napadu. Naime, naredeno je da jedan bataljon uputi preko Gređana na lijevu obalu rijeke Gline sa zadatkom da odatle vrši demonstrativni napad na neprijateljsko uporište između željeznog mosta i sajmišta. U slučaju da u međuvremenu stignu inaši tenkovi, ovaj bataljon će vršiti napad preko željeznog mosta, sa ciljem da proдре u grad. Ovom kolonom, koju je sačinjavao 3. bataljon, komandovao je operativni oficir štaba brigade Branko Babić. Ostatak brigade imao je da ostane u divizijskoj rezervi na Zarkovcu.

Napadi na neprijateljski garnizon Glinu trajali su od 16 časova 23. do 3 časa 25. novembra. Predviđeni tenkovi

326 Zbornik V/21, str. 372; Arhiv VII, kut. 424C, reg. br. 10-8.

326a Zbornik V/21, str. 372; Arhiv VII, kut. 424C, reg. br. 10-8.

stigli su na vrijeme, tako da je 3. bataljon 1. banijske brigade uzeo puno učešće u napadu na Glinu. Međutim, neprijatelj iz Gline je blagovremeno otkrio namjere našeg komandovanja — da izvrši pritisak na grad sa juga, istoka i sjevera, a zatim, sa tenkovima, prodre u grad sa zapada. Zato je na željezni most postavio protivtenkovsku artiljeriju i izvršio zaprečavanje.

Već u toku nastupanja, u prvim časovima napada na Glinu, neprijateljeva artiljerija je pogodila i uništila jedan naš tenk, nakon čega su se preostala dva tenka povukla u s. Gređane. Nakon toga je u poljima na lijevoj obali Gline zaustavljen i streljački stroj 3. bataljona. Svi pokušaji ovog bataljona da osvoji most preko rijeke Gline i da upadne u grad, ostali su bez uspjeha.

Tokom 24. novembra neprijateljska avijacija je od 13 do 17 časova neprekidno bdila nad posadom u Glini, držeći 3. bataljon prikovan na glinskom polju. Gubici bataljona su nekoliko ranjenih, među kojima i kurir 1. čete, kome je avionski metak raznio petu.

U 17 časova 24. novembra u napad na grad Glinu uvedena je cijela naša 1. (7) banijska brigada. Ona je preuzela pravac napada 3. brigade: s. Donje Selište—Karlovačka ulica—Cigansko naselje—centar grada sa zonom širenja desno Kolodvorska i Pilipovićeve ulica, a lijevo rijeka Glina. Štab brigade se odlučio da napad na Glinu izvede prodorom u vidu klina, upućujući bataljone jedan za drugim 2, 1. ii 4. bataljon. Za to vrijeme 3. bataljon je imao da, vatrom i pokretom sa lijeve obale rijeke, potpomogne prodor glavnine brigade u centar grada.

U toku napada 2. bataljon je sa dvije čete uspio da prodre kroz žičane prepreke u pravcu glinske bolnice. Ostali bataljoni bili su pripremni da prošire uspjeh 2. bataljona. Međutim, 2. bataljon je ubrzo vatrom neprijatelja bio zaustavljen i spriječen u daljem prodiranju. Pokušalo se s prodorom desnom obalom rijeke Gline u centar grada. U tom cilju je jedna četa 2. bataljona ostavljena prema glinskoj bolnici, a druge dvije su pokušavale da prodru između bolnice i popravilišta za maloljetnike. Istovremeno su i dvije čete 1. bataljona, podržane vatrom 3. bataljona

s lijeve obale rijeke Gline, napale bunker kod željezničkog mosta na rijeci Glini.

Na «svim pravcima pokušaja da prodru u grad jedinice su uspjele samo da savladaju žičane prepreke. No, neprijatelj je upalio jednu zgradu i tako osvjetlio okolni prostor, što mu je omogućilo da preciznom vatrom, posebno ručnim bombama, prisili oba bataljona da se povuku iza žičanih prepreka. Borba je nastavljena sve do 3 časa 25. novembra, kada je naredeno svim jedinicama da se povuku iz Gline. Tada je 1. brigada dobila zadatak da ostane na blokadi grada, držeći liniju Zarkovac—rijeka Glina. U prvoj liniji ostavljen je 1. bataljon, koji je, već ujutro, spriječio nastupanje neprijatelja iz Gline u pravcu s. Donje Selište—s. Hajtić. Ukupni gubici brigade u napadu na glinu bili su 3 mrtva i 14 ranjenih.³²⁷

U toku 26. novembra neprijatelj iz Petrinje uspio je da se probije kroz položaje 8. kordunaške divizije i pojača garnizon u Glini. Na blokadi Gline 1. banijska brigada ostaje sve do 6. decembra, kada je prebačena na pravac Kostajnica—Mečenčani—Borojevići, gdje je otpočela borbe protiv nove neprijateljske operacije na Kordun i Baniju, nazvane »Panter«, ili dio šeste neprijateljske ofanzive.³²⁸ Neprijatelj je ovako uporno branio Glinu zbog pripremanja nove operacije.

DEJSTVA U TOKU NEPRIJATELJSKE OPERACIJE »PANTER«

U cilju paralisanja aktivnosti NOVJ i obezbjeđenja pozadine svojih snaga na jugu Balkana i u Italiji, Nijemci su koncem 1943. godine planirali više operacija na teritoriji Jugoslavije. Između ostalih, tu je i operacija »Panter« na slobodna područja Korduna i Banije, od 6. do 30. decembra 1943. godine.

Otkrivši namjere neprijatelja, Vrhovni štab NOVJ izdao je glavnim štabovima i korpusima direktivu da svoja dejstva usmjere na komunikacije, kako bi se umanjio efekat neprijateljskih prodora na pojedine dijelove slo-

327 Zbornik V/21, str. 345. Arhiv VII, kut. 424C, reg. br. 10-8.

328 Svoju šestu ofanzivu Nijemci su izvodili po dijelovima, a njihova operacija na Kordun i Baniju dobila je naziv »Panter«.

bödme teritorije. U tom smislu na slobodnim teritorijama Korduna i Banije preduzimane su navedene akcije u dolini Kupe, Save, Une i oko Cazina i Gline.

Međutim, ove akcije naših snaga vjerovatno su ubrzale pripreme i izvođenje planiranih njemačkih dejstava na Kordun i Baniju, s namjerom da se jedinice IV korpusa NOVJ razbiju i unište; da se »pročešlja« slobodna teritorija, a posebno pošumljeni dijelovi Petrove gore i Šamarice (Zrinjske gore); da se pronađu i zaplijene partizanska skladišta i skloništa ranjenika; da se pljačkom civilnog stanovništva uništi materijalna baza NOP-a i NOVJ; da se svi muškarci od 15 do 55 godina starosti odvedu u sabirne centre, a zatim na prisilni rad u Njemačku, u koncentracione logore ili drugdje i dr.

Za takve akcije Nijemci su postepeno oko Banije prikupljali jače snage u garnizonima u Dvoru na Uni, Kostajnici, Sunji, Dubici, Sisku, Petrinji, Glini, kao i u susjednoj Cazinskoj krajini. Bile su to snage 373. njemačke legionarske »Tigar« divizije u dolini rijeke Une od Kostajnice do Bihaća, sa ustaško-domobranskim 2. lovačkim i 3. gorskim zdruhom. Na liniji Kostajnica—Sunja i Dubica—Sisak—Petrinja—Glina uz ustaško-domobranske snage grupisana je 1. konjička-kozačka divizija; na jugu slobodnih teritorija Korduna i Banije na liniji Bosanska Otoka—Bužim—Vrnograč—Velika Kladuša (u Cazinskoj krajini), osim nacionalističkih snaga pod komandom Huske Miljkovića jačine oko 3.500 ljudi u 12—13 bataljona, nalazili su se i manji dijelovi 373. njemačke-legionarske »Tigar« divizije, kao i druge ustaško-domobranske snage.³²⁹

Neprijatelj je imao namjeru da prvo razbije i uništi snage 8. kordunaške divizije i Kordunaški NOP odred na Kordunu i Petrovoj gori, a potom 7. banijsku diviziju i Banijski NOP odred na Baniji i Samarići. Namjeravao je da snage na Baniji nabaci na rijeku Unu i uništi ih prilikom pokušaja prebacivanja u Bosansku krajinu. Radi toga su njegove snage oko slobodne teritorije Banije, u prvom dijelu operacije, dobile zadatak da, aktivnim dejstvima iz svojih garnizona, vrše što češće ispade na slobodnu partizansku teritoriju; da vežu za sebe snage 7. banijske divi-

zije ;i Banijskog NOP odreda, da čestim pokretima jedinica stvore utisak o neposrednom početku operacije i si. Za to vrijeme su, u ovoj prvoj fazi, dva puta iz sastava 371. njemačke »Nordland« divizije imala da nastupaju sa linije Karlovac—Ogulin, radi čišćenja Petrove gore, a zatim i Šamarice, s tim da prisile 7. banijsku diviziju i Banijski odred da se prebace preko rijeke Une, gdje su ih očekivale navedene snage na liniji Sunja—Kostajnica—Dvor na Uni—Bihać.

Neposredno pred ovu neprijateljsku ofanzivu na Kordun i Baniju, čitava 7. banijska divizija bila je izmorena u višednevnim borbama i marševima po Baniji i Cazinskoj krajini. No sna odmor se nije moglo misliti, jer su neprijateljske snage stalno, tu i tamo, vršile prodore na slobodnu teritoriju. Tako je 2. bjelogardejski sibirski puk 1. konjičke-kozačke divizije, 30. novembra, prodro iz Petrinje u Glinu, gdje je smijenio dijelove 371. njemačke »Nordland« divizije, a zatim otpočeo planske ispade prema zapadu i jugu od Gline na slobodna područja Korduna i Banije. Sa ovim pukom je u toku prodora od Petrinje borbu vodila 4. a zatim 1. (7) brigada, koja je tada vršila blokadu Gline. U novonastaloj situaciji 2. udarna brigada se morala prebaciti na sektor kotara Dvor na Uni, da ih zatvorila pravac od Dvora ka s. Zirovcu i u pozadinu 7. banijske divizije, dok je 3. brigada držala položaje na liniji s. Jošavica—s. Klinac—s. Mlinoga.

U toku 2. decembra 1. brigada je spriječila ispad neprijateljskog bataljona sa 5 tenkova, koji je iz Gline nastupao u pravcu Donjeg i Gornjeg Selišta. Dočekan iz zasjede na položajima između Donjeg i Gornjeg Selišta, neprijatelj se uz gubitke vratio u Glinu. Ubrzo, u toku 5. i 6. decembra, brigade 7. banijske divizije su zauzele novi raspored, i to: 1 brigada³³⁰ prelazi od Gline na pravac Kostajnice, s tim da se dva bataljona razmjeste u rejonu s. Borojevići, jedan bataljon s. Bjelovac—Kostreši, a jedan bataljon Babina Rijeka; 2. brigada zatvara pravac Dvor na Uni—Zirovac, spremna da zatvori i pravce iz Cazinske krajine; 3. brigada je branila front od s. Mala Gradusa (kod Sunje) do s. Hrastovice, odnosno do ceste Petrinja—šama-

rica, a 4. brigada je zatvarala front od s. Hrastovice (od ceste Petrinja—Šamarica) do s. Gora i do Gline, sve dok 9. decembra nije prebačena na liniju Vrnograč—Bužim. Banijski NOP odred, sa 1, 2. i 3. bataljonom, koncentrisan je na pravcu Glina—Obijaj, a 1. hrvatski bataljon »Joso Marjanović« ostao je u Banijskom Pokuplju sjeverno od Gline sa ranijim zadacima.

Noću 5/6. ii tokom 6. decembra naša 1. brigada se prebacila iz rejonu Gline na pravac Kostajnice, i to pravcem s. Borojevići—s. Mečenčani—s. Prevršac, odnosno Umetič—Knezovljani. Njen 1. i 2. bataljon krenuli su na marš pred večer 5. decembra i, sutradan prije svitanja, stigli u s. Mečenčane i s. Borojeviće, dok je 4. bataljon krenuo u 3, a 3. bataljon oko 7 časova 6. decembra. Zbog kasnijeg polaska 3. bataljon nije stigao da učestvuje u borbi brigade 6. decembra kod Mečenčana do Patuše.

Ujutro 6. decembra iz Kostajnice je krenuo 4. konjički — kubanski puk jačine oko 1.500 konjanika sa 4 oklopna automobila i jednim divizionom lake poljske artiljerije. Već oko 8 časova, četa 1. bataljona sa predstražnih položaja kod groblja istočno od s. Prevršac (k. 213), zaustavila je vatrom neprijateljsku prethodnicu.

Nakon pola časa neprijatelj je otpočeo frontalni napad, s ciljem da se probije u zahvatu ceste s. Mečenčani—s. Borojevići—s. Patuša. Uz jaku vatrenu podršku, neprijatelj je do pred mrak uspio da se probije sve do s. Patuše. Naš 1. i 2. bataljon su odbačeni na sjeverne padine Zrinjske gore (Šamarice) i kosu Brijeborovina. Sudarivši se kod s. Pastuše sa 4. bataljonom, koji je stigao od Gline, neprijatelj je bio prinuđen da se povlači. Pri tom je potpao pod bočnu vatru 1. i 2. bataljona.

Gubici neprijatelja su 1 oficir i oko 100 vojnika izbačenih iz stroja. Uništen je jedan top a zaplijenjeno: 1 mitraljez, 6 pušaka i 9 konja. Gubici brigade su: 1 poginuo i 10 ranjenih, među kojima i komandant 2. bataljona, Gligo Bunčić.

Do noći u rejon razmještaja brigade stigao je i 3. bataljon, kada je brigada posjela određene položaje. U rejon Babina Rijeka otišao je 4. bataljon, a u selo Umetići 3. bataljon.

Na ovom pravcu neprijatelj se sve do 12. decembra držao pasivno. U to vrijeme brigada je izvršila nekoliko prodora u neprijateljski raspored na liniji Kostajnica—Sunja, kao što su napadi na neprijatelja u s. Panjani, s. Kostajnički Majur, s. Stubljani i s. Graboštani. Neprijateljske konjičke jedinice bazirale su u Kostajnici i Sunji, s jačim predstražnim dijelovima u s. Panjani oko 400, i u Koštajničkom Majuru oko 500 vojnika. Slično je bilo i u ostalim selima duž ceste i pruge. Ove predstraže su bile dosta slabo utvrđene, pa je odlučeno da ih 1. i 3. brigada napadnu noću 9/10. decembra u 24 časa.³³¹

Uveče 9. decembra oko 20 časova 1. brigada je krenula u napad na neprijatelja u s. Panjane kraj Kostajnice. Pri tome je 1. bataljon zadržan u rezervi; 2. bataljon se neopaženo probijao na cestu Kostajnica—s. Panjani u rejonu crkve Sv. Spasa, sa zadatkom da drži te položaje i sprječava eventualni protivnapad neprijatelja iz Kostajnice, a kad počne napad na Panjane, da poruši željezničku prugu Kostajnica—Sunja; 3. bataljon imao je da se neopaženo prebaci preko ceste i željezničke pruge Kostajnica—Sunja, a zatim da, dijelom snaga, spriječi pokušaj neprijatelja da se iz Panjana povuče ka Koštajničkom Majuru i dalje, u Banijski Trokut, a glavnim snagama da napadne neprijatelja u s. Panjani sa sjeveroistoka; 4. bataljon je imao da nastupa s obje strane komunikacije Kukuruzari—Panjani—Tintori, s tim da napadne i likvidira neprijatelja na koga naiđe.

Istovremeno je 3. brigada organizovala napad na neprijatelja u Kostajničkom Majuru, Stubljanima i Graboštanima. Napad je djelomično uspio. Neprijateljsko obezbjeđenje kod s. Panjana blagovremeno je otkrilo prisustvo naših snaga.

Ostavljajući konje s opremom, neprijatelj se izvukao iz Panjana u pravcu brda Djed i dalje, za Kostajnicu, uz gubitke od 5 mrtvih i više ranjenih. Zaplijenjeno je: 1 puškomitraljez, 10 pušaka sa 5.850 metaka, sanduk ručnih bombi, njemačkih »hangranata«, 60 konja sa 40 jahačih sedala i dosta odjeće i ostale opreme. Gubici 1. brigade, zajedno sa 3. brigadom, su 3 mrtva i 42 ranjena. Među po-

331 Zbornik V/22, str. 419.

ginulima iz 1. brigade je i poznati borac Rus Kolja, koji je ranije pobjegao iz 1. konjičke-kozačke divizije i postao dobar borac u brigadi.

Prije zore 10. decembra, brigada je ponovo posjela svoje položaje na liniji Babina Rijeka—Prevršac—Umetići—Knezovljani. Sljedeće noći 11/12. decembra 1. i 3. brigada su ponovo napale na neprijateljske koncentracije na liniji Kostajnica—Sunja, i to: 1. (7) brigada u s. Panjani, s. Kostajničkom Majuru i u s. Stubljanima, a 3. brigada u s. Hrastovcu, obezbjeđujući istovremeno i napad od Sunje. Napad je počeo 11. decembra oko 21 čas i trajao sve do 3 časa 12. decembra. Pri tome je naš 1. bataljon napao na Koštajnički Majur, 2. i 3. na s. Stubljane, a 4. bataljon na s. Panjane i istovremeno osiguravao napad od Kostajnice.

U prvom naletu neprijatelj je izbačen iz s. Panjane i Koštajničkog Majura, a 3. brigada ga je izbacila i iz sela Graboštana. Međutim, brzo se snašao i grupisao u s. Stubljani, odakle je dao jak otpor. U toku prikupljanja u s. Stubljani i s. Graboštani zatekao se 3. bataljon 1. brigade u koloni na maršu od Krčeva i rijeke Sunje ka selu Graboštani. Bataljon je kretao u pravcu Banijskog Trokuta da bi sa sjevera, iz pravca Banijskog Trokuta, napao neprijatelja u s. Stubljani. Pri tome je 3. bataljon razdvojen na dva dijela — 3. četa se vratila u bazu, a glavnina bataljona ostala je, dan i narednu noć, u Banijskom Trokutu i, tek drugog dana, vratio se u bazu — s. Umetići.

Tokom prelaza pruge i ceste između Stubljana i Graboštana, između ostalih, poginuo je i komesar 3. bataljona Čedo Dukić,³³² koga su sutradan sahranili seljani Graboštana u jarku pored puta. Ukupni gubici 1. i 3. brigade u ovoj borbi bili su 8 mrtvih i 9 ranjenih. Gubici neprijatelja su oko 27 mrtvih i veći broj ranjenih. Zaplijenjeno je 2 puškomitraljeza, 17 pušaka sa oko 1.000 metaka, 2 automata, 1 pištolj, 15 ručnih bombi, 15 jahaćih konja i dosta druge ratne opreme. Nakon ovog napada, neprijatelj je 12. decembra otpočeo nastupanje po planu »Panter«. Brigada je vodila borbe sve do razbijanja neprijatelja iz šireg rejona

332 Čedo Dukić, dužnost komesara 3. bataljona primio je u novembru prije borbi za Cazin. I danas mu je grob tamo gdje je sahranjen 1943. godine,

s. Žirovac, s. Cavlovića, s. Brezovo Polje, s. Kobiljak, s. Obijaj.

Nastupanje pukova 371. njemačke »Nordland« divizije sa linije Karlovac—Ogulin preko Korduna i Petrove gore nije išlo po planu. Upornim borbama 8. kordunaška divizija i Kordunaški odred uspjeli su da razvuku neprijateljske jedinice do rijeke Gline i tako oslabe njegovu udarnu moć. U takvoj situaciji njemačko komandovanje mijenja plan »čišćenja« Banije i Šamarice. Umjesto čekanja na zaprečnoj liniji u dolini rijeka Save i Une, neprijateljske jedinice kreću pravcima, i to:

— borbena grupa »Ristov« sastava: 373. pionirski bataljon (bez dvije čete), jedna četa 1. bataljona 383. njemačkog legionarskog puka i dijelovi pod komandom Huske Miljkovića, sa ustaško-domobranskim dijelovima, pravcem: Bosanska Otoka—Dobro Selo—Gornji Žirovac;

— 373. izviđački odjel, 1. bataljon 384. i 1. bataljon (bez jedne čete) 383. njemačkog legionarskog puka, 1. divizion 373. njemačkog legionarskog artiljerijskog puka (bez jedne baterije) i oko bataljon ustaša pravcem: Dvor na Uni—Rujevac—Žirovac;

— jedan bataljon (bez jedne čete) iz 383. njemačkog legionarskog puka pravcem: Divuša—Zrinj—Gorička;

— 1. konjički kozačka donski puk pravcem: Kostajnica—Mečenčani—Pastuša—Jabukovac—Gradac;

— 4. konjički kozački kubanski puk, pravcem Blinjski Kut—Blinja—Mlinoga—Šušnjar—Gradac;

— 2. konjički kozački kubanski puk, sa ustaško-domobranskim snagama pravcem: Glina—Maja—Klačić;

— 669. puk iz 371. njemačke »Nordland« divizije pravcem: selo Katinovac—Kamenski Most—Obijaj;

— 1. četa 3. bataljona 384. njemačkog legionarskog puka 373. njemačke legionarske »Tigar« divizije, dijelovi pod komandom Huske Miljkovića, kao i ustaško-domobranski dijelovi pravcem: Vrnograč—Bojna—Obijaj—ka Žirovu;

— jedan bataljon 384. njemačkog legionarskog artiljerijskog puka, dio snaga pod komandom Huske Miljkovića s ustaško-domobranskim dijelovima pravcem: Bužim—Ostojčići—Danji Žirovac.

Kolone su krenule 12. decembra, sa ciljem da izbiju na Greben Šamarice kod Donjeg Žirovca, s. Čavlovica—s. Ljeskovac.³³³

333 Zbornik V/22, str. 201, 688, 697 i 714.

Tokom ovih dejstava neprijatelja (šeste neprijateljske ofanzive), 1. banijska brigada je u početku zatvarala pravac od Kostajnice, a kasnije pravac Glina—Klasnić, odnosno Glina—Obijaj.

Sa neprijateljem od Kostajnice, koji je i tokom 13. decembra nastavio pokret, došlo je do borbe na prostoriji s. Borojevića i s. Knezovljana. Pretrpivši teže gubitke, 1. donski puk se pred mrak povukao i zanoćio u selima Mečenčani, Umetić i Knezovljani. Napad brigade u toku noći 13/14. decembra na dijelove neprijatelja u s. Knezovljanim, nije uspio. Ujutro 14. decembra neprijatelj je nastao sa napadom i, poslije borbe čitavog dana bio je ponovno prisiljen da se vrati i zanoći u navedenim selima. Tek sljedećeg dana, 15. decembra, uspijeva da potisne naš 1. i 4. bataljon na liniju s. Pastuša (Žilici), Glavica, s. Begovići.

Naš 3. bataljon, koji je toga dana bio pozadi u dubini, upućen je kao prethodnica brigade na pravac Glina—Hajtić. Istovremeno, u cilju izbjegavanja okruženja, štab divizije, 15. decembra, naređuje 1. brigadi da 2. bataljon uputi 'u Zrinjsku goru, u rejon s. Lovča, u pozadinu neprijatelja,³³⁴ a sa ostalim bataljonima da se, padom mraka, odlijepi od neprijatelja i prebaci zapadno od ceste Glina—Klasnić—Zirovac, odnosno da posjedne položaje za odbranu pravca Klasnić i Hajtić i dalje, u dubinu ka selu Obijaj.

Do ovoga je došlo zbog toga što je neprijatelj, poslije odlaska 2. bataljona preko s. Lovče ka s. Šamarički Brđani, potisnuo 1.13. bataljon Banijskog odreda u pravcu s. Gređana i s. Balinca. Time je pravac Glina—Obijaj ostao nezaštićen.

Međutim, 1. i 4. bataljon, koji su vodili borbu sa neprijateljem kod s. Pastuša, nisu se povukli, već su dalje ostali u dodiru sa neprijateljem, nanoseći mu teške gubitke (oko 30 mrtvih) i prisiljavajući ga protivnapadom da se povuče u s. Borojeviće.

334 Pretpostavljalo se da će divizija morati za izvjesno vrijeme da napasti Baniju, te Štab divizije naređuje da 2. bataljon 1. brigade ostane u pozadini neprijatelja. Ovaj bataljon se zato sklanja u Zrinjsku goru kod sela Lovča, a nakon razbijanja neprijateljske ofanzive, vraća se u sastav brigade. Prema nekim podacima ovaj bataljon je prešao na sektor kotara Dvor na Uni.

Primivši vijest da se neprijatelj pojavio u rejonu s. Katinovac i na istočnim padinama Petrove gore, štab 1. brigade ponovo naređuje 1. a 4. bataljonu da se prebace u rejon Hajtić—Balinac.

Mada je štab divizije naredio da 3. brigada bude spremna za napad na bok neprijatelja ako bi prodro cestom Glina—Klasnić, ona zato nije odvojila potrebne snage, tako da je neprijatelj, u toku 17. decembra, uspio da se probije iz Gline do s. Brezovo Polje. Time je bila ugrožena pozadina 2. brigade na položajima kod Rujevca i s. Gvozdansko, na pravcu Dvor na Uni—Žirovac. Narednih dana vođena je borba za centar slobodne teritorije Banije.

Raspored naših snaga 18. decembra bio je: naša 1. brigada (bez 2. bataljona) sa 1. i 3. bataljonom Banijskog odreda na prostoriji: s. Klasnić—s. Hajtić—is, Balinac—s. Obijaj; 1. hrvatski bataljon »Joso Marjanović« Banijskog odreda u rejonu sela Majske Poljane; 2. udarna brigada (bez 2. bataljona) na liniji Kokrina—s. Komora—s. Čavlovica i dijelovi kod Kobiljaka; 3. brigada na liniji s. Brubno—Obijaj—Bojna; 4. brigada u rejonu Gornji Žirovac, u pokretu, sa dijelovima za s. Kosna i s. Ljubina. Ne uspijevši da se probije iz Brezova Polja ka Donjem Žirovcu, neprijatelj se, preko s. Ljeskovca i s. čaviovice, spojio sa kolonom iz pravca Dvora na Uni, dok su ostale njegove snage na prostoru na koji su stigle dan ranije, pljačkale sela i vršile pretres terena.

U toku 19. decembra neprijatelj iz Gline je nastupao u pravcu položaja 1. brigade i 1. i 3. bataljona Banijskog odreda, iz dva pravca: jačom kolonom pravcem Glina—Balinac—Borovita—Mala Vranovina i dalje u susret dijelovima 371. njemačke »Nordland« divizije kod Topuskog i, drugom kolonom, jačine 400—500 vojnika, pravcem: s. Maja—s. Prijeka—s. Hajtić. Na položajima kod s. Balinca neprijatelja je iz zasjede napao 3. bataljon Banijskog odreda i »nanió mu osjetne gubitke. Međutim, ovaj bataljon se ipak morao povući ispred nadmoćnijeg neprijatelja. Kolonu na pravcu Maja—Prijeka—Hajtić sačekao je, takode iz zasjede, 3. bataljon 1. brigade, sa 1. četom 1. bataljona. Pretrpjevši gubitke (6 mrtvih i više ranjenih), ova ne-

prijateljska kolona se oko 15 časova, vratila nazad ni sela Prijeka d Maja, a zatim u Glinu.

Pročijendvši da neprijatelj ima namjeru da izvrši pljačku, a zatim da se povuče u polazne baze, štab 7. banijske divizije odlučuje da u toku noći 20/21. decembra izvrši protivnapad sa 2. i 3. brigadom na prijevoju između Donjeg Žirovca i Brezovog Polja, na cesti Dvor na Uni—Glina. Sa prijevoja, 2. brigada je produžila ka s. Ljeskovcu, natkriljujući neprijatelja na cesti Dvor na Uni—Žirovac, a 3. brigada pravcem Brezovo Polje—Klasnić—Maja—Glina. Istovremeno, 4. brigada je, sa 2. bataljonom Banijskog odreda, koji je iz Šamaričkih Brđana prešao u šumu Ljubina, napala neprijatelja na Grubešića brdu kod s. Grmušana.

Osvajanjem grebena Šamarice između Donjeg Žirovca i Čavlovice, noću 20/21. decembra, stvorena je osnova za produženje protivnapada. Zato je 7. banijska divizija 23. decembra prešla sa svim jedinicama i na svim pravcima u opšti protivnapad sa težištem na pravcima Žirovac—Dvor na Uni i Žirovac—Glina. Organizovana je i vatra po neprijateljskim kolonama u povlačenju, kao i napadi na bokove i pozadinu. Na pravcu Dvor na Uni to su vršili bataljoni 4. brigade sa 2. bataljonom Banijskog odreda, a na pravcu Gline bataljoni naše 1. brigade sa 1. i 3. bataljonom Banijskog odreda.

Otkrivši da se neprijatelj postepeno povlači, štab 1. brigade je pravac Hajtić—Obijaj prepustio svom 2. bataljonu sa 1. i 3. bataljonom Banijskog odreda, a svoj 3. i 4. bataljon privukla na položaje Klasnić—Gornja Dabrna. Sa tih položaja 3. i 4. bataljon nanijeli su neprijatelju osjetne gubitke, od preko 25 mrtvih i znatno više ranjenih. Zaplijenjen je, odnosno preotet 1 protivtenkovski top, oteto ono što je opljačkano po našim selima i si. Istovremeno su 1. i 3. bataljon Banijskog odreda izbili do rijeke Gline kod sela Balinca i Gređana, gdje su spriječili nesmetano kretanje neprijatelja komunikacijama između Gline i Topuskog.

Ovim opštim protivnapadom neprijatelj je potisnut na liniju s. Maja, s. Jošavica i u Glinu, gdje je sačekao novu 1944. godinu. Na pravcu Žirovac—Dvor na Uni 2. i 4. bri-

gada, sa 2. bataljonom Banijskog odreda, uspjeli su takođe da vrata neprijatelja nazad u Dvor na Uni i Pounje.³³⁵

Tokom ovog nastupanja, a (naročito tokom odstupanja, neprijatelj je činio mnoga zlodjela nad tnarodom i selima. Najviše je pretrpjelo selo Gage u kome je neprijatelj, jedna (ustaška bojna, ubio preko 30 ljudi, žena i djece, a selo gotovo do temelja spalio. Opštu pljačku izvršio je i u svim selima kuda je prolazio.

Razbijanjem neprijateljske operacije »Panter«, odnosno dijela šeste neprijateljske ofanzive na Baniju 1. (7) brigada je dočekala novu 1944. godinu u rejonu Klasnić—Selište, kraj Gline i Hajtića. U tom rejonu se brigadi priključio i njen 2. bataljon.

Brojino stanje brigade, po spisku, na dan 29. decembra 1943. godine iznosilo je: 862 borca i rukovodilaca, među kojima su 42 žene. Od naoružanja brigada je raspolagala sa: 269 pušaka, 19 automata (šmajsera), 32 puškomitraljeza, 7 mitraljeza, 3 laka i 3 srednja minobacača, 1 protivtenkovskom puškom, 2 protivtenkovska topa i sa 100 konja. Socijalni sastav brigade bio je: 32 radnika, 734 seljaka i 89 ostalih zanimanja.³³⁰

Međutim, na licu je bilo znatno manje boraca. Do smanjenja nije dolazilo toliko zbog gubitaka u borbama sa neprijateljem, koliko zbog velikog broja bosih i slabo odjevenih u zimskom periodu. Jedan broj takvih prvo je bio povučen u komoru bataljona ili intendanturu brigade, a zatim su privremeno pušteni kućama, dok se ne pozovu nazad u jedinicu. A pozivali bi ih čim bi jedinice zaplijenile nešto više obuće i odjeće, tako da se brigada, odmah nakon operacije »Panter«, počela ponovo popunjavati i sređivati za nove borbe i akcije u 1944. godini.

335 Zbornik V/22, str. 443, 460, 482 i 505.

336 Arhiv VII, kut. 419A, reg. br. 43/1-12.